

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris

C.Z.U.: 376:796(043.2)=111

SHAMA EINAS

**DEZVOLTAREA ATITUDINII POZITIVE FAȚĂ DE
INCLUZIUNEA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI
LA PROFESORII DE EDUCAȚIE FIZICĂ**

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

**REZUMATUL
tezei de doctor în științe ale educației**

CHISINAU, 2024

**Teza a fost elaborată în cadrul *Departamentului Științe ale Educației*,
Universitatea de Stat din Moldova.**

Conducător științific:

BODRUG-LUNGU Valentina, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar

Referenți oficiali:

RACU Aurelia, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar

BRAGARENCO Nicolae, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar

Consiliul Științific Specializat D 531.01-23-72:

GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, *președinte*

DARII Ludmila, doctor în științe pedagogice, conferențiar universitar, *secretar științific*

PANICO Vasile, doctor în științe pedagogice, profesor universitar

RUSNAC Virginia, doctor în psihologie, conferențiar universitar

CIORBĂ Constantin, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar

Susținerea publică a tezei va avea loc la **28 martie 2024**, ora **13:00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 531.01-23-72, în cadrul Universității de Stat din Moldova, blocul III de studii, biroul 505 (Centrul de Cercetări Științifice ”*Politici educaționale și sociale*”), str. M. Kogălniceanu 65^A, MD-2069.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Moldova (<https://usm.md/>) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 26 Februarie 2024.

Secretar științific al

Consiliului Științific Specializat D 531.01-23-72:

doctor în științe pedagogice,
conferențiar universitar

DARII Ludmila

Conducător științific,

doctor habilitat în științe pedagogice,
profesor universitar

BODRUG-LUNGU Valentina

Autoare

SHAMA Einás

© SHAMA EINAS 2024

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	25
BIBLIOGRAFIE.....	29
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI	33
ADNOTARE.....	34
ANNOTATION.....	35

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Relevanța temei de cercetare

Potrivit datelor UNICEF (2018), în Europa și Asia Centrală, copiii cu dizabilități sunt deosebit de vulnerabili la stigmatizare și discriminare și sunt adesea segregati. Aproximativ 5,1 milioane de copii cu dizabilități din regiune se confruntă cu multiple încălcări ale drepturilor, de la lipsa depistării timpurii sau a diagnosticării dizabilităților până la excluderea de la educație și participarea în comunitate [24].

De-a lungul anilor, politica privind dizabilitatea s-a dezvoltat de la îngrijirea primară în instituții la educația copiilor cu dizabilități și reabilitarea persoanelor care au căpătat dizabilități fiind adulți. După cel de-al doilea război mondial au fost introduse conceptele de integrare și normalizare, ceea ce reflectă o conștientizare tot mai mare a capacităților persoanelor cu dizabilități.

De-a lungul anilor, problemele persoanelor cu dizabilități, dar mai ales drepturile lor, au fost întotdeauna în centrul atenției Națiunilor Unite și a altor organizații internaționale. Diferiți autori și documente au propus diverși termeni/definiții pentru a identifica și proiecta specificul fenomenului educației copiilor și elevilor cu dizabilități. Cei mai relevanți termeni folosiți în relație cu fenomenul dizabilității sunt următorii: incluziune/incluziune socială, integrare/integrare socială, nevoi speciale, educație specială, cultura incluziunii, educație pentru toți și alții.

Acordurile, pactele și legislația internațională privind drepturile omului prevăd definiții ale incluziunii care elucidează problemele de echitate, acces, oportunități și drepturi. Incluziunea se bazează pe conceptul de justiție socială, care vizează dreptul tuturor copiilor la acces egal la toate oportunitățile educaționale, indiferent de dizabilitate [45].

În cadrul sistemului educațional, conceptul de drepturi ale persoanelor cu dizabilități a evoluat de la educația cu nevoi speciale la educația incluzivă. Incluziunea efectivă a elevilor cu dizabilități în școlile generale este o problemă socială care a preocupat în continuu sistemele de învățământ din întreaga lume de mai bine de patru decenii. Am dori să atragem atenția asupra noului accent: de mai multe ori educația incluzivă este conectată la o educație echitabilă de calitate, care implică strategii și acțiuni mai sensibile și responsabile.

Declarația de la Salamanca (UNESCO, 1994) subliniază necesitatea de a oferi educație tuturor copiilor într-o școală incluzivă [54]. Drept urmare, mai multe țări au propus deschiderea școlilor incluzive.

În consecință, în Israel, în special în sectorul arab, factorii de decizie în domeniul educației și-au confirmat angajamentul de a reduce numărul de elevi educați în școli speciale segregate și de a muta mai mulți dintre acești elevi în instituții generale. Potrivit statisticilor oficiale, numărul elevilor cu dizabilități din sistemul de învățământ din Israel a crescut de la 164,190 mii (2017) până la 172,796 mii (în 2022) [34, p.51].

Descrierea situației în domeniul cercetării și identificarea problemelor de cercetare

Având în vedere că cercetarea acoperă mai multe aspecte, precum: atitudinea profesorilor, educația incluzivă, elevii cu dizabilități, educația fizică și altele, au fost analizate diferite surse bibliografice. Problema atitudinilor de stigmatizare față de copiii cu dizabilități a fost abordată în mai multe studii actuale în domeniu [29; 60; 62]. Găsim studiile existente în domeniu, concentrându-se mai ales pe atitudinea colegilor, respectiv, atitudinea elevilor fără dizabilități față de colegii lor cu dizabilități: Florian, V. [28]; Tripp, A., Frence, R. & Sherrill, C. [52] și alții. Alte studii au explorat atitudinea părinților, cum ar fi: Boukhari, H. [18]; Leyser, Y, Kirk, R. [40].

Mai multe publicații au furnizat dovezi că atitudinile negative ale profesorilor față de elevii cu dizabilități reprezintă o barieră majoră în calea învățării elevilor: Hutzler, Y., Daniel-Shama, E.[33]; Tsakiridou H., Polyzopoulou K. [51]; Walker, T. [58]; Weisel A, Dror, O.[59]; Watson, S. [63]. În același timp, atitudinile profesorilor față de incluziunea elevilor cu dizabilități în contextul orelor de educație fizică sunt mai puțin cercetate.

Partea vitală a atitudinilor profesorilor față de incluziune în contextul diferitelor domenii educaționale este abordată de: Avramidis, E, Norwich, B. [14]; de Boer, A. et al. [17]; Daniel-Shama, E., [21]; Savolainen, H, [48]; Sharma, U., et al. [50]; Tsakiridou, H., Polyzopoulou, K. [51], Vaz, Sh. et al. [57]; Walker, Th. [58] etc.

În Republica Moldova, Bucun, N., Vrabie, S. [1]; Malcoci, L., Chistruga-Sinchevic, I. [5]; Racu, A. et al [6] au explorat subiectul atitudinilor profesorilor față de incluziune. Callo, T. [2] a propus paradigma pedagogiei atitudinii, relevantă cercetării noastre.

Contextul educației fizice (EF) a fost analizat de către Block, H.C. et al. [26-39]; Daniel-Shama, E., [22; 23]; Hutzler, Y. [32]; Kudlacek, M. [38]; Mangope, B., et al. [42]; Morely, D. et al. [43]; Rizzo, T. & Vispoel, W. [47]; Tripp, A., Frence, R. & Sherrill, C. [58]; Watson, S. [63] etc.

Unii cercetători au explorat atitudinile profesorilor față de copiii/studenții cu dizabilități pe baza experienței din Israel: Florian, V. [27; 28], Avissar, G. [13]; Feigin, N., Talmor, R. & Erlich, I. (centrat pe profesorii de educație fizică) [26]; Gompel, T. [31]; Lifshitz, H., Glaubman, R. & Issawi, R. [41]; Weisel, A., Dror, O. [59]; Daniel-Shama, E. [21-23].

Diferite aspecte ale motivației tinerilor de a participa în activități fizice și sportive au fost abordate de către Faison-Hodge, J., & Porretta, D. [25]; Boursier, C. & Kahrs, N., [19]; Corbin, C. [20]; Goodwin, D. & Watkinson, E. [30]; Hutzler, Y., et al. [32] (unii autori au identificat stimuli proeminenți precum: interesul personal al individului pentru activitate, încurajarea din partea părinților, beneficiile activității fizice, presiunea socială în rândul unui anumit grup de vârstă, nevoia de companie, nevoia de statut și recunoaștere socială, de specializare și performanță etc. și în special conduita formatorului/profesorului și abordarea acestuia față de elevii băieți/fete).

Reîncadrarea subiectului educației fizice, cu accent mai degrabă pe sănătate și pe un stil de viață activ din punct de vedere fizic, decât pe mai multă competiție, a fost abordată de Corbin, C.B. [20] și numită ca: „nouă educație fizică”. Antonovsky, A. [61] abordează integrarea unei paradigme salutogene, susținând platforma teoretică a activităților de promovare a sănătății, în locul paradigmei tradiționale bazate pe patologie medicală. În mod similar, Lahad, M. et al. [39] în modelul său multidimensional BASIC PH, subliniază necesitatea de a aborda adaptarea și reziliența nevătămată a copiilor cu dizabilități.

Pentru realizarea schimbului de informații și experiență în această cercetare, a fost important de familiarizat cu munca cercetătorilor moldoveni dedicată temei educației incluzive: Bucun, N., Vrabie, S. [1]; Racu, A. et al. [6]; Cara, A. [3]; Balan, V., Bortă, L., Botnari, V., Bulat, G., Eftodi, A., Gînu, D., Lisnic, E., Petrov, E., Prițcan, V., Șevciuc, M., Velișco, N. [4]; Rusnac, V. [7] și alții.

Cercetarea s-a bazat pe valorile epistemologice ale documentelor normative precum: *Convenția cu privire la drepturile copilului*, *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități*, *Declarația de la Salamanca*, *Legea învățământului obligatoriu din Israel*, *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și Codul Educației al Republicii Moldova*.

Totodată, analiza preliminară în domeniul cercetării curente a atestat mai multe contradicții, precum următoarele:

- În pofida adoptării standardelor internaționale și a cercetărilor relative la incluziunea persoanelor cu dizabilități, inclusiv în mediul educațional, subiectul rămâne în limita discuțiilor științifice între abordările medicale și cele sociale, în special, în raport cu incluziunea elevilor cu dizabilități în educația fizică.
- Deși problema importantă a incluziunii a devenit imperativă în școlile generale, provocând sistemul de învățământ să o rezolve, copiii cu dizabilități continuă să se confrunte cu obstacole care sunt direct legate de dizabilitatea lor, dar nu mai puțin de atitudinile stigmatizatoare ale noului lor mediu, inclusiv ale cadrelor didactice.
- Barierele în calea participării în activitatea fizică sau excluderea copiilor de la aceasta sunt rezultatul practic al lipsei de resurse de adaptare și strategii pedagogice a profesorilor de educație fizică în abordarea problemei incluziunii, deși aceștia pot avea conștientizarea și voința de a face acest lucru.
- Luând în considerare dinamica vieții sociale și noile politici educaționale pentru incluziunea copiilor cu dizabilități în sistemul general, a devenit urgent să se implementeze o abordare social-integrativă de care să beneficieze atât elevii fără dizabilități, cât și cei cu dizabilități.

Subliniem importanța dezvoltării unei atitudini pozitive a profesorilor de educație fizică față de copiii cu dizabilități. Fiind conștienți de drepturile elevilor cu dizabilități de a fi parte integrantă a școlii și de a fi incluși pe cât posibil în diferite activități școlare, trebuie să se acorde o atenție

deosebită pașilor strategici necesari, deoarece doar o implementare profesională atentă a politicii de incluziune poate asigura succesul ei [4; 9; 24; 36].

Așadar, premisele și contradicțiile menționate mai sus au stat la baza formulării **problemei de cercetare**: cum să îmbunătățim atitudinea profesorilor de educație fizică cu privire la incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, pentru a le face educația mai eficientă, având în vedere că educația fizică în sectorul arab este neincluzivă?

Obiectul cercetării: procesul de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități.

Scopul cercetării constă în elaborarea, implementarea și validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activități de educație fizică, pentru eficientizarea educației acestora.

Ipoteza cercetării: procesul de dezvoltare a atitudinilor pozitive a profesorilor de educație fizică (EF) față de elevii cu dizabilități va fi mai eficient dacă: stabilim contextul epistemologic și metodologic al formării profesorilor de educație fizică, pe baza corelațiilor dintre atitudini și variabile: participarea la un curs universitar, experiență în integrarea elevilor cu dizabilități, gen, ani de experiență în muncă (predare); explorarea factorilor predictivi ai atitudinii profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități; adaptarea curriculum-ului și activităților de educație fizică conform nevoilor specifice ale elevilor cu dizabilități; motivarea elevilor cu dizabilități să participe la lecții de educație fizică împreună cu colegii fără dizabilități; elaborarea, implementarea și validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități.

Pentru atingerea scopului și ipotezei cercetării, s-au propus următoarele obiective:

1. Explorarea conceptului și dimensiunilor atitudinilor profesorilor față de incluziune.
2. Analiza evoluției și elucidarea conceptelor de incluziune în sistemul educațional și conexiunilor dintre incluziune și educația fizică.
3. Elaborarea cadrului teoretic și praxiologic pentru includerea elevilor cu dizabilități în lecțiile de educație fizică împreună cu elevii fără dizabilități.
4. Examinarea complexității corelațiilor dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și variabilele de: participare la un curs academic, experiența în incluziunea elevilor cu dizabilități, genul, anii de experiență în muncă (în predare).
5. Validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile/lecțiile de educație fizică pentru eficientizarea educației acestora.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare

Cercetarea actuală se bazează pe analiza mai multor concepte, teorii, documente din domeniul de pedagogie, psihologie, pedagogie specială, sociologie dedicată incluziunii, atitudinilor, educației fizice a elevilor cu dizabilități.

Ca *repere epistemologice* specifice au servit: conceptele de educație incluzivă, drepturile persoanelor cu dizabilități (în baza: Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități [56]; Convenției cu privire la drepturile copilului [55]; Declarației și Cadrului de la Salamanca pentru Acțiune privind educația cu nevoi speciale [54]); adaptare la educație fizică: Watson, S. [63], Reid, G. [46]; idei despre dezvoltarea atitudinilor: Allport, G. [11], Block, M. et al. [37]etc., abordări privind atitudinile profesorilor de educație fizică față de incluziune/elevii cu dizabilități propuse de Hutzler, Y. [32; 33]; Obrusnikova, I. [44]; Morley, D. et al.[43]; Mangope, B. et al. [42]; conceptul „noua educație fizică” al lui Corbin, C. [20], paradigma salutogenică a lui Antonovsky, A. [61], teoria învățării prin experiență a lui Kolb, D. [37], teoria comportamentului planificat a lui Ajzen, I.[10] etc.

Metodologia cercetării: sinteză, generalizare, clasificare, sistematizare, comparare, modelare, anchete; observare, testare, chestionare, conversații, experiment de constatare, formativ și de control; Cronbach's alpha, students' t test pentru eșantioane independente, pentru un singur eșantion, analiza bidirecțională a varianței (schimbării), analiza unidirecțională a varianței etc.

Originalitatea științifică și noutatea cercetării: pe baza procesului de cercetare teoretico-experimentală au fost actualizate conceptele de incluziune, mediu școlar incluziv, atitudini pozitive ale profesorilor de educație fizică; acestea au contribuit la schimbarea paradigmei tradiționale conform căreia sportul este o disciplină/activitate neimportantă pentru elevii cu dizabilități, pentru a o aborda ca un element-cheie de incluziune în lecțiile de educație fizică; au fost stabiliți indicatorii de evaluare a atitudinilor profesorilor de educație fizică față de includerea elevilor cu dizabilități în activități de educație fizică; a fost validat Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, pe baza Programului formativ „Sportul este pentru toți”.

Principalele rezultate științifice obținute în cercetare constau în validarea componentelor teoretice și metodologice ale Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile/lecțiile de educație fizică din școlile din sectorul arab al Israelului, a cărei implementare a contribuit la diminuarea stereotipurilor profesorilor, schimbarea atitudinii față de elevii cu dizabilități: de la abordarea lor ca pe o problemă la abordarea ca pe o oportunitate; asigurarea scăderii impactului negativ asupra elevilor cu dizabilități, sporirea participării acestora la educație fizică împreună cu elevii fără dizabilități și crearea unui mediu incluziv.

Semnificația teoretică a cercetării: contribuția la dezvoltarea conceptelor și teoriilor incluziunii în raport cu educația fizică; identificarea factorilor și indicatorilor educației incluzive în relație cu educația fizică; contribuții la dezvoltarea teoriei educației prin explorarea conceptului de educație fizică incluzivă, bazat pe fundamente sociale, pedagogice și psihologice; analiza diferitelor programe, sisteme și facilități alternative ale profesorilor de educație fizică pentru elevii cu dizabilități, pentru a reduce riscul respingerii acestora; complexitatea corelațiilor dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și dintre variabilele de: participarea la un curs academic, experiența în incluziunea elevilor cu dizabilități, genul, anii de experiență profesională/ predare.

Valoarea praxiologică a cercetării: activitățile din Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică pot fi aplicate în elaborarea planurilor de creștere a incluziunii elevilor cu dizabilități în toate clasele de educație fizică din toate școlile din Israel, în parteneriat cu școala, comunitatea și familia; Programul formativ „Sportul este pentru toți” poate ajuta la îmbunătățirea performanței profesorilor în ceea ce privește includerea elevilor cu dizabilități împreună cu colegii fără dizabilități în activitățile de educație fizică și, astfel, poate reduce rata de respingere în rândul elevilor cu dizabilități.

Implementarea rezultatelor științifice: prin activități practice cu profesori și elevi din 120 de școli elementare din nordul Israelului.

Aprobarea rezultatelor științifice: rezultatele teoretice și practice ale cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul Departamentului de Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova; validate prin publicare în reviste științifice de specialitate, comunicări în forumuri științifice (Conferințe științifice: „Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului împotriva violenței”, 2018, UPSC, Chișinău; a VI-a Conferință internațională de Educație a Adulților ”Educație pentru pace și dezvoltare durabilă”, 2023, USM, Chișinău) etc.

Publicații în domeniu: rezultatele cercetării au fost reflectate în 9 articole științifice.

Volumul și structura tezei: 160 pagini text de bază, inclusiv adnotări, trei capitole, concluzii și recomandări, 21 figuri, 20 tabele, bibliografie (208 titluri), 6 anexe.

Cuvinte-cheie: atitudini pozitive, educație fizică, incluziune, elevi cu dizabilități, integrare, educație incluzivă, motivații, stereotip social, copii cu nevoi speciale.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt prezentate actualitatea, importanța și relevanța subiectului cercetării, domeniul de cercetare și tema de cercetare, pe baza identificării contradicțiilor, a premiselor sale și a efectelor sale asupra sistemului de învățământ și a educației fizice în societatea arabă. Sunt descrise scopul și obiectivele cercetării, dimensiunile experimentale ale atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică, aprobarea științifică a rezultatelor cercetării.

Primul Capitol Repere teoretice privind atitudinile în relație cu integrarea socială și incluziunea în educație cuprinde abordările conceptuale ale atitudinilor profesorilor față de incluziune (structurate pe dimensiuni), incluziunea în educație, diferite abordări ale incluziunii în educație.

Epistemologia *conceptului de atitudini ale profesorilor față de incluziune* s-a bazat pe idei și teorii din domeniul educației, psihologiei și sociologiei care demonstrează impactul social semnificativ al acestuia: atitudinile profesorilor față de incluziune în contextul diferitelor domenii educaționale au fost abordate de: Avramidis, E, Norwich B. [14]; de Boer, A. et al. [17]; Savolainen, H, et al. [48]; Sharma, U., et al. [50]; Tsakiridou, H., Polyzopoulou K. [51], Vaz, Sh. et al. [57]; Walker, Th. [58]; Bucun, N., Vrabie, S. [1]; Balan, V., et al. [5]; Racu, A. et al [6]; Timuș, A. [8] etc.

Unii cercetători au explorat atitudinile profesorilor față de copiii/studentii cu dizabilități pe baza experienței din Israel: Florian, V. [27; 28], Avissar, G. [13]; Feigin, N., Talmor, R. & Erlich, I. (centrat pe profesorii de educație fizică) [26]; Gompel, T. [31]; Lifshitz, H. , Glaubman, R. & Issawi, R. [41]; Weisel, A., Dror, O. [59]; Daniel-Shama, E. [21-23].

O atitudine poate fi o evaluare pozitivă sau negativă a oamenilor, obiectelor, evenimentelor, activităților și ideilor. Cercetătorii au concentrat atenția asupra trei componente: cognitivă, emoțională și comportamentală, când raportul dintre cele trei componente poate varia în grade și intensități [40].

Atitudinea reflectă modul în care se acumulează, se păstrează și se organizează experiența anterioară, atunci când profesorul abordează o situație nouă. Atitudinea apare ca o legătură între starea sa psihologică internă dominantă și multitudinea de situații la care se raportează în contextul vieții sale sociale și profesionale (adaptat după Callo [2]). Mai exact, această abordare a servit drept reper în explorarea atitudinii profesorilor de educație fizică față de elevii cu dizabilități. Având atitudinea generală față de elevi ca persoane capabile să facă sport/educație fizică, completată de stereotipuri/stigmat față de persoanele cu dizabilități, de multe ori profesorilor le este greu să lucreze cu copiii cu dizabilități. Această situație împiedică eficiența procesului educațional.

Studiile arată diferențele de atitudine a profesorilor față de incluziune în funcție de experiența de lucru cu elevii cu dizabilități [3; 42]; autopercepții ale competenței, pregătire educațională [apud 42]. Unii autori au examinat relația dintre diferite tipuri de atitudini și variabile, cum ar fi vârsta profesorului (Mdikana, Ntshagangase, & Mayekiso, 2007), genul (Sharma & Desai, 2002), experiența de predare (Marston & Leslie, 1983), pregătirea educațională (Mangope, Koyabe, & Mukhopadhyay, 2012), competența didactică (Mukhopadhyay, Molosiwa, & Moswela, 2009) [apud 42], tipul și severitatea dizabilității elevului (Rizzo & Vispoel, 1992) [47].

Mai mulți cercetători au menționat că, dacă profesorii au mai multe cunoștințe despre educația incluzivă și despre modul în care nevoile lor de învățare pot fi satisfăcute, atitudinile lor pentru incluziune s-au schimbat de la negativ la pozitiv [36; 42].

Suntem de acord cu de Boer [17], că atitudinile sunt influențate de informații și cunoștințe despre dizabilități și de abilitățile profesorilor în lucrul cu copiii cu dizabilități în școlile generale. Profesorul special instruit tinde să aibă o atitudine mai favorabilă față de incluziunea elevilor cu nevoi speciale decât profesorii necalificați profesional.

În baza mai multor cercetări, se evidențiază clar ideea conform căreia este mai eficient să se formeze atitudini pozitive în rândul cadrelor didactice la etapa inițială de formare. În același timp, ținând cont de transformarea socială și de provocările și tendințele educaționale, este necesară educație profesională continuă, dedicată predării EF elevilor cu nevoi speciale.

Concluzionăm că atitudinea profesorului poate fi considerată una dintre variabilele semnificative în educația elevilor cu dizabilități. Corelând definițiile oferite de diverși autori, am contribuit la dezvoltarea explicației termenului de atitudine a profesorului în contextul educației incluzive, propunând o definiție exhaustivă: *atitudinea pozitivă este mai largă decât atitudinea incluzivă față de elevii cu dizabilități, incluzând abordarea prietenoasă și respectul, sprijinul/încurajare, empatie, orientată către nevoile și preferințele individuale ale elevilor cu dizabilități, fără nicio limitare.*

Pentru a percepe contextul atitudinilor profesorilor față de elevii cu dizabilități, analiza dezvoltării integrării și incluziunii sociale în lume (definiții, evoluția termenilor, cadrul legal); se asigură evoluția de la educația specială la integrarea și incluziunea socială. Pe baza acestui fapt, a fost evidențiat un nou accent: *educația incluzivă este mai des conectată cu educația echitabilă de calitate*, care implică strategii și acțiuni mai sensibile și mai responsabile [29].

Diferiți autori și documente au propus diverși termeni/definiții pentru a identifica și proiecta specificul fenomenului educației copiilor și elevilor cu dizabilități. În acest sens, au fost consolidate *definițiile privind educația incluzivă și cultura incluzivă*. În legătură cu educația elevilor cu dizabilități, considerăm *cultura incluzivă a școlii ca fiind cultura de toleranță, acceptare și relații incluzive între elevi, profesori, părinți*.

În vederea înțelegerii barierelor în realizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, a fost evaluată o abordare de excludere socială a marginalizării persoanelor cu dizabilități. Indicatorii excluziunii sociale și problemele asociate acestora interacționează și au ca rezultat un efect cumulativ. În cadrul analizei comprehensive a situației din regiunea MENA, au fost specificați câțiva *indicatori ai marginalizării persoanelor cu dizabilități*: Activitate fizică, Sărăcie, Educație, Statutul minorităților, Norme culturale, Gen.

Am observat că schimbarea filozofiei și viziunii cu privire la cerințele diferite și speciale ale indivizilor a generat modificări semnificative și în politica educațională. Sub presiunea noilor abordări, termeni precum handicap/ineducabil și educație corecțională au fost înlocuiți cu termenul de copil cu nevoi educaționale speciale. Aceste schimbări se bazează pe trecerea de la abordarea medicală la cea socială, bazată pe nevoile speciale ale individului.

În acest context, a fost propusă definiția exhaustivă a educației incluzive. Din punctul nostru de vedere, *dintr-o perspectivă largă, educația incluzivă reprezintă un proces socio-educational cuprinzător pentru asigurarea „de facto” a drepturilor elevilor cu dizabilități la educație, implicând elevii, părinții și comunitatea în realizarea unui obiectiv major: integrarea socială a persoanelor cu dizabilități și crearea unui mediu incluziv la nivel de comunitate și întreaga societate în viitor. Dintr-o perspectivă restrânsă, educația incluzivă se axează pe mediul de învățare: luând în considerare diversitatea lor, performanța lor trebuie să fie legată de diferite capacități ale acestora, conținutul trebuie să fie legat de viață, strategiile educaționale trebuie diferențiate, cu scopul final de a crește motivația învățării și progresul elevilor și crearea unei culturi școlare incluzive*.

În baza analizei efectuate, au fost explorate legăturile dintre incluziune și educația fizică. Cercetătorii și psihologii din domeniul sportului au găsit conexiunea dintre obiective, convingeri, predicții și succes și participarea la educația fizică [29; 26; 22].

Educația fizică este o parte integrantă a curriculumului și a educației din școală, deoarece activitatea fizică este un factor important în dezvoltarea copilului, nu numai în ceea ce privește aspectul fizic, ci și cel psihologic și social [38]. Cu toate acestea, s-a constatat o scădere semnificativă a ratelor de participare a adolescenților la orele de educație fizică. În același timp, educația elevilor cu dizabilități reprezintă una dintre marile provocări pentru elevi și pentru sistemul de învățământ [60].

Din perspectivă conceptuală, considerăm că *educația fizică incluzivă se bazează pe fundamente sociale, pedagogice și psihologice* [23].

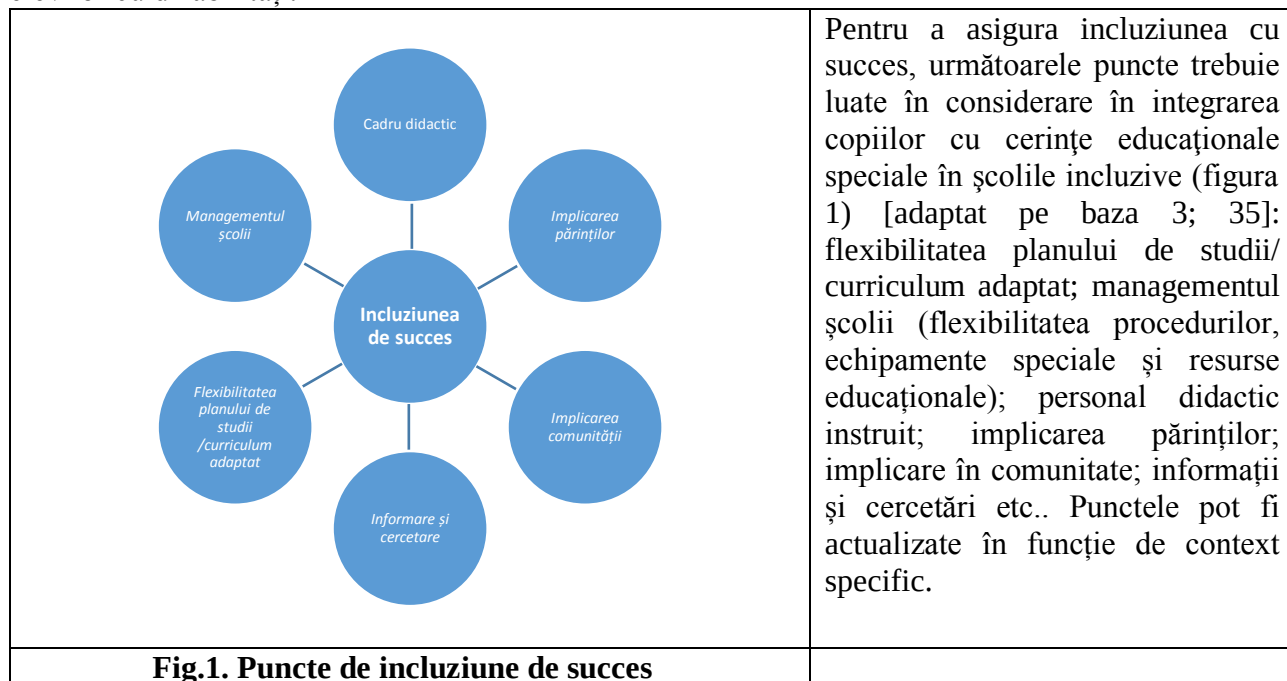
Conștientizând dreptul elevilor cu dizabilități de a fi parte integrantă a școlii și de a fi incluși pe cât posibil în diverse activități școlare, trebuie acordată o atenție deosebită pașilor strategici necesari, deoarece doar o implementare profesională prudentă a politicii de incluziune poate asigura succesul său dorit [4; 6; 7; 12; 16; 19]. Educația incluzivă este adesea asociată cu elevii cu dizabilități sau „nevoi educaționale speciale”. De fapt, conform conceptului de „școală pentru toți”, incluziunea se referă la educația școlară a tuturor copiilor și tinerilor.

Având în vedere specificul educației fizice, în această lucrare am folosit termenul „elevi cu dizabilități”, care se corelează cu termenul „cerințe educaționale speciale” (CES). În contextul cercetării de față, vom utiliza definiția propusă de OCDE „Elevii cu cerințe speciale sunt cei cărora le-a fost identificată formal o nevoie specială de învățare, deoarece aceștia sunt dezavantajați din punct de vedere mental, fizic sau emoțional” [49, p.22].

Analiza documentelor internaționale și naționale (Israel și Moldova) a confirmat existența unui cadru legal cuprinzător privind protecția drepturilor copiilor cu dizabilități. În același timp, crearea cadrului legal este doar primul pas important, care ar trebui realizat prin mecanismul de implementare și resursele relevante. Menționând existența atât a termenilor „elevi cu dizabilități” cât și cu „CES” în domeniul educațional din Israel și Moldova, constatăm că în Israel termenul „dizabilități” este folosit mai frecvent, pe când în Moldova - CES. În pofida diverselor provocări, Israelul a acumulat o oarecare experiență privind incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, care poate fi utilă pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova.

Concluzii: Sinteza ideilor analizate ne confirmă concluzia că atitudinea profesorilor poate fi considerată una dintre variabilele semnificative în educația elevilor cu dizabilități. Atitudinea pozitivă a profesorilor poate motiva elevii cu dizabilități să participe activ la orele de educație fizică. Procesul de includere a elevilor cu dizabilități în aceste activități, împreună cu colegii fără dizabilități, este considerat o problemă științifică deosebit de importantă, fiind în legătură directă cu schimbarea atitudinii profesorului. De asemenea, trebuie menționată importanța asigurării unei educații incluzive eficiente a elevilor cu dizabilități. Accentul ar trebui pus nu numai pe protecție, ci și pe asigurarea autorealizării elevilor cu dizabilități.

Capitolul 2 Cadrul metodologic de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități se concentrează, în prima parte, pe conceptul de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități.

Pe baza standardelor internaționale și a revizuirii literaturii de specialitate, am dedus importanța strategiilor educaționale axate pe îmbunătățirea atitudinilor profesorilor de educație fizică cu privire la includerea elevilor cu dizabilități în lecțiile de educație fizică/ activitățile sportive, ținând cont de nevoile specifice ale fetelor și băieților, dar și contextul sociocultural și familial etc.

În contextul menționat mai sus, am elaborat *Conceptul de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități* care conține următoarele componente: analiza sectorului educației fizice din Israel în relație cu incluziunea; Adaptarea Educației Fizice (AEF) pentru elevii cu dizabilități; revizuirea determinantilor socio-culturali ai atitudinii profesorilor față de elevii cu dizabilități.

În Israel, educația fizică se predă din clasa I până în clasa a XII-a și este considerată o materie de bază în sistemul de învățământ, având ca scop: să ofere elevilor posibilitatea de a dobândi abilități motrice și experiență în diverse sporturi, creșterea activității fizice a elevilor și promovarea unui stil sănătos de viață și a educației pentru comportament moral-social. În plus, există o semnificație pentru plăcerea și provocările activității fizice ca parte a curriculum-ului școlar. Această predare face față

educației fizice pentru diversele sale scopuri în instituțiile de învățământ în timpul orelor de școală, în cluburile sportive școlare și în alte inițiative și programe destinate tuturor vârstelor.

În ultimul deceniu, Programul Național pentru o viață activă și sănătoasă din Israel promovează activitatea fizică în țară. În același timp, studiile arată o creștere a abandonului la orele de educație fizică în rândul tinerilor. Recentul Raport al activității fizice pentru copii și adolescenți din Israel, 2022 [65], a recomandat dezvoltarea unui răspuns pentru promovarea activității fizice în rândul copiilor cu nevoi speciale, pentru a dezvolta programe de activitate fizică în rândul copiilor și tinerilor, concentrându-se pe cei expuși la risc și cei cu nevoi speciale.

Potrivit statisticilor oficiale, în 2020, persoanele cu dizabilități reprezentau 20% din populația Israelului (mai mult de 1,5 milioane de persoane); dintre aceștia, aproximativ 326.000 de copii (reprezentând 11% din toți copiii din Israel) [64]. Constatările indică un decalaj considerabil între situațiile actuale și cele dezirabile privind orele de activitate fizică per copil, în special în instituțiile pentru copii cu dizabilități fizice (83%).

Persoanele cu dizabilități muncesc mai puțin, câștigă mai puțin, sunt mai puțin educați și mai singuri decât cei fără dizabilități și acest fapt iese în evidență în prejudiciul calității vieții lor. În cele din urmă, Knesset a aprobat modificarea legii învățământului special (2018), conform căreia serviciile de învățământ special trebuie să se concentreze pe promovarea și dezvoltarea învățării și abilităților elevului cu dizabilități și a funcționării sale fizice, intelectuale, psihice, sociale și comportamentale oferindu-i cunoștințe, competențe, abilități de viață și abilități sociale.

În acest context, rolul profesorilor de educație fizică este de a spori capacitățile lor de a lucra cu elevii cu dizabilități. Analiza procesului de instruire a profesorilor de EF indică decalaje semnificative în program în ceea ce privește includerea elevilor cu nevoi speciale. În general, programul de formare de bază, dincolo de recunoașterea importanței includerii studenților cu dizabilități, trebuie să fie echipat cu instrumente practice pentru implementarea politicii incluzive.

Prin urmare, putem concluziona că inovația cercetării noastre poate contribui la susținerea subiectului incluziunii în mod semnificativ, adăugând instrumente și abilități de integrare încă la etapa formării inițiale ale profesorilor de educație fizică, astfel încât aceștia să poată câștiga încredere profesională în sine și să fie competenți să integreze cu succes elevii cu dizabilități.

În acest sens, ne-am propus să acordăm o atenție deosebită *adaptărilor educației fizice pentru elevii cu dizabilități* în dezvoltarea profesională a profesorilor de EF. Astfel, pentru a realiza dreptul la educație, profesorul de EF trebuie să se asigure că elevii cu dizabilități primesc o instruire bazată pe programul de învățământ general, împreună cu restul colegilor. Prin urmare, profesorii de EF trebuie să adapteze strategiile de instruire la nevoile elevilor, inclusiv în baza planurilor individuale de educație.

Adaptarea include ajustarea, modificarea și schimbarea activității (durata, dinamica, formatul, oferirea de mai mult timp pentru odihnă) în conformitate cu cerințele elevilor cu nevoi speciale. Adaptările pot include și ajustarea, modificarea mai multor echipamente: mingi mai mari, bâte, asistență, folosirea diferitor părți ale corpului etc. Astfel, profesorul de educație fizică ar trebui să gândească în termeni de activitate, timp, echipament, limite, distanță, tip de ajutor, resurse, cooperare cu personal de sprijin specializat etc.

Adaptările pot include așteptările elevilor în funcție de nevoile și abilitățile lor. Respectiv, cererea de performanță și implicare trebuie adaptată capacității de participare a elevului. Adaptarea Educației Fizice (AEF) reprezintă o componentă cheie a educației incluzive și a activității fizice, care implică:

- includerea elevului cu dizabilități în orele obișnuite de educație fizică;
- ajustarea strategiilor de predare, echipamentelor, spațiilor și evaluărilor pentru a satisface nevoile tuturor elevilor;
- sprijinirea elevilor cu dizabilități care doresc să participe la alte activități fizice înainte, în timpul și după școală;
- încurajarea elevilor cu dizabilități să aibă aceleași roluri și experiențe ca și colegii lor fără dizabilități în timpul orelor de educație fizică și al altor activități fizice (adaptat din [62]).

Importanța majoră constă în faptul că elevii cu dizabilități beneficiază de pregătirea de educație

fizică prin cunoașterea succesului. În plus, activitățile fizice din școală îi vor pregăti baza pentru activitatea fizică de-a lungul vieții.

Termenul central folosit în terminologia AEF este adaptarea, referindu-se la evaluarea și gestionarea variabilelor (legate de sarcini, persoane implicate și mediu) pentru a satisface nevoile unice și a obține rezultatele dorite. Scopul adaptării în AEF este „de a spori atingerea obiectivelor de activitate fizică a persoanelor de toate vârstele cu limitări de mișcare și/ sau restricții sociale”. Adaptările educației fizice pentru elevii cu dizabilități au stat la baza programului formativ „Sportul este pentru toți”.

Având în vedere cele menționate mai sus, am identificat *factorii socio-culturali determinanți ai atitudinii profesorilor față de elevii cu dizabilități*. În acest sens, am reiterat că factorii care determină formarea de atitudini pozitive sau negative față de persoanele cu dizabilități și, implicit, față de copiii cu dizabilități, pot fi din, cel puțin, trei categorii: factori care țin de persoana care își exprimă opinia, tipul de dizabilitate și contextul sociocultural, la un moment anumit [8, p. 246]. Pe de altă parte, mai mulți autori au revizuit factorii care pot influența formarea atitudinilor față de persoanele cu dizabilități, printre care menționăm: vârsta, genul, naționalitatea, starea civilă, nivelul de studii, nivelul socio-economic, reședința în mediul urban sau rural, experiența cu persoane cu dizabilități etc. În cadrul cercetărilor actuale sunt explorați mai mulți factori.

Pe baza analizei diferitor experiențe, concluzionăm că strategiile și programele trebuie să se dezvolte din contextele locale/ statale/ naționale în care persoanele cu dizabilități trăiesc, lucrează și merg la școală. Trebuie remarcat faptul că strategiile de abordare a marginalizării și excluziunii sociale sunt procese multidimensionale, relaționale și specifice contextului.

Concluzionăm că toți profesorii ar trebui să fie instruiți să acționeze pe baza convingerii conform căreia toți elevii, inclusiv cei cu dizabilități, se află la locul potrivit în clasa de educație generală. Remarcăm, de asemenea, importanța de a ajuta/ de a ghida profesorii să înțeleagă rolul lor în educația incluzivă, să înțeleagă că incluziunea elevilor cu dizabilități în sala de clasă este o oportunitate, nu o problemă.

Am introdus modele de ghidare a atitudinilor și comportamentelor față de persoanele cu dizabilități: cele trei tipuri de orientări sunt foarte semnificative pentru planificarea lecțiilor. Acest aspect este foarte important pentru profesorul de EF atunci când își planifică lecția. De asemenea, este crucial să înțelegem conceptul atotcuprinzător al schimbării de atitudine. Pentru a explora mai bine contextul menționat mai sus, cercetarea actuală se concentrează treptat pe factorii specifici legați de implicațiile pe care profesorii trebuie să le realizeze într-un mediu solicitant, precum și pe metodologia și finalitățile necesare dezvoltării strategiilor adecvate.

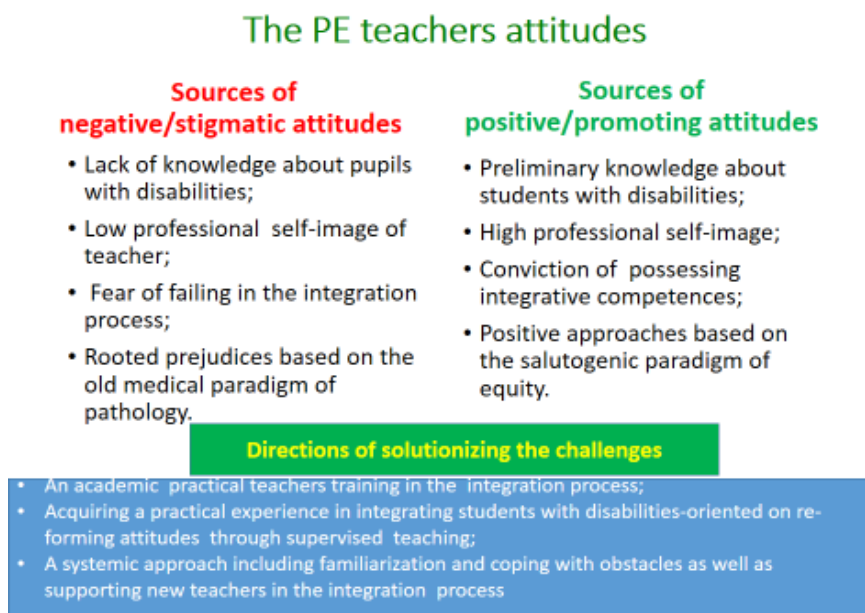

Fig.2. Legătura dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și strategiile psihopedagogice

Figura 2, realizată de noi, reflectă legătura dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și strategiile psihopedagogice, bazate pe identificarea surselor de atitudini negative/ stigmatice și a surselor de atitudini pozitive/ promovatoare (incluzive). Ca surse de atitudini stigmatice, remarcăm: lipsa de cunoștințe despre elevii cu dizabilități; imaginea profesională scăzută de sine a profesorului; teama de a eșua în procesul de integrare; prejudecăți înrădăcinate bazate pe vechea paradigmă medicală a patologiei. Pentru a transforma atitudinile negative/ stigmatice în atitudini pozitive/ promovatoare (incluzive), au fost propuse următoarele strategii psihopedagogice: organizarea instruirii practice a cadrelor didactice în procesul de integrare; dobândirea unei experiențe practice în integrarea elevilor cu dizabilități – orientată spre reformarea atitudinilor prin predare supervizată; o abordare sistemică care include familiarizarea și depășirea obstacolelor, precum și sprijinirea noilor profesori în procesul de integrare.

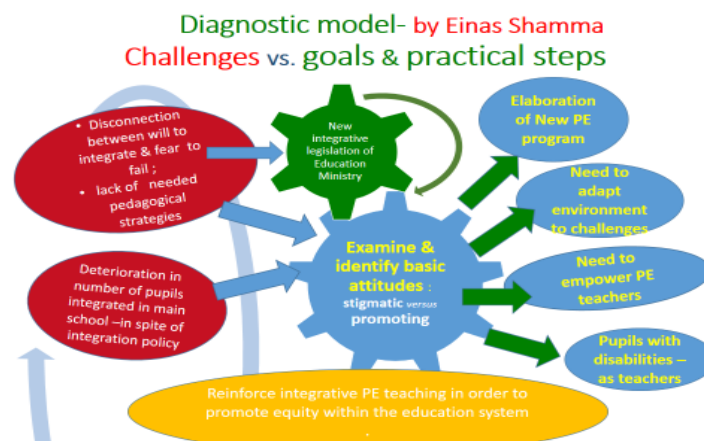

Fig.3 Model de diagnostic pentru schimbarea atitudinilor stigmatizate: Provocări vs. Obiective și pași practici

Pentru a decide asupra pașilor specifici de modificare a atitudinilor stigmatizate ale elevilor, a fost întocmit acest model de diagnostic (figura 3), având ca scop identificarea principalului tip de atitudine, care ar fi aspectele fizico-psihologice ale acestuia (Lahad et al.) [39], încercând de a defini direcțiile de soluționare pedagogică a situației problematice, care împiedică integrarea elevilor cu dizabilități. Au fost identificate următoarele provocări: deconectarea dintre voința de integrare și teama de a eșua; lipsa strategiilor pedagogice necesare; înrăutățirea numărului de elevi integrați în școala principală.

Diagnosticarea situației actuale și a noilor provocări legate de nevoile profesionale ale profesorului de EF care trebuie să facă față de facto incluziunii elevilor cu dizabilități este prezentată în figura 4.

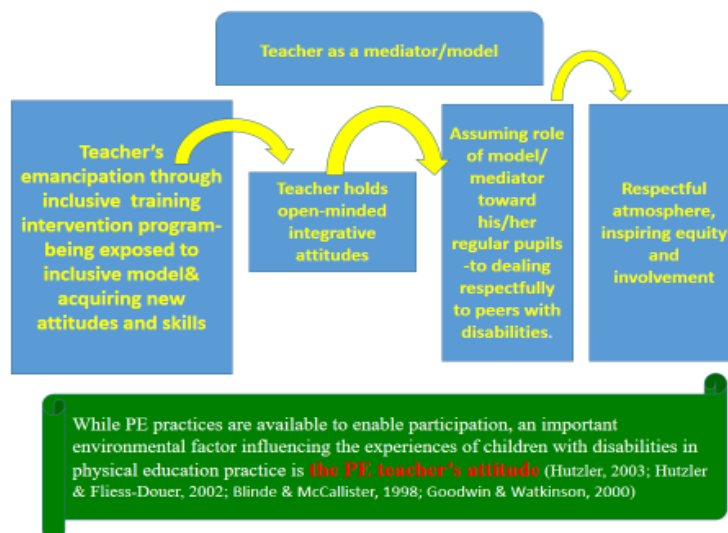

Fig.4. Noul rol de promovare al profesorului ca mediator/model în procesul integrativ al elevilor cu dizabilități

De asemenea, pentru asigurarea/ formarea atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică, a fost propus noul rol de promovare al profesorului ca mediator/ model în procesul de integrare a elevilor cu dizabilități. Astfel, profesorul ca mediator, dobândind noi atitudini și abilități, are viziuni integrative deschise; tratează cu respect colegii/ elevii cu dizabilități; creează o atmosferă respectuoasă, inspirând echitate și implicare.

Paradigmele cheie din spatele implementării incluziunii în mediile obișnuite au fost prezentate pornind de la abordarea umanistă de conducere la punerea în discuție a comportamentului social și atitudinilor față de educația fizică. Cadrul nostru de referință se bazează pe cercetările existente, datorită atitudinilor stigmatice ale noului lor mediu, inclusiv profesorii, care ar trebui să își asume responsabilitatea de incluziune [41]. Prin urmare, s-a presupus că cu cât stadiul procesului de pregătire a profesorului este mai avansat, cu atât mai multe atitudini pozitive vor fi așteptate. Această variabilă a fost considerată una de control pentru atitudini (vezi figura 5).

Toate cele menționate mai sus contribuie la conceptualizarea **Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități** (figura 6).

Această lucrare științifică este legată de Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care include educație de calitate, încurajând participarea și recunoașterea persoanelor cu dizabilități ca membri activi ai societății: care nu trebuie să se confrunte cu nicio discriminare sau să fie ignorați or lăsați în urmă.

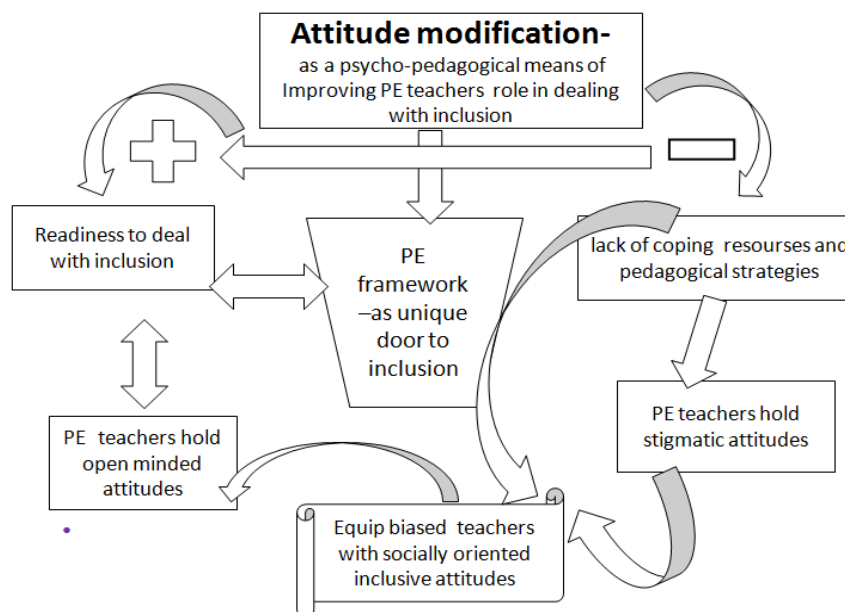
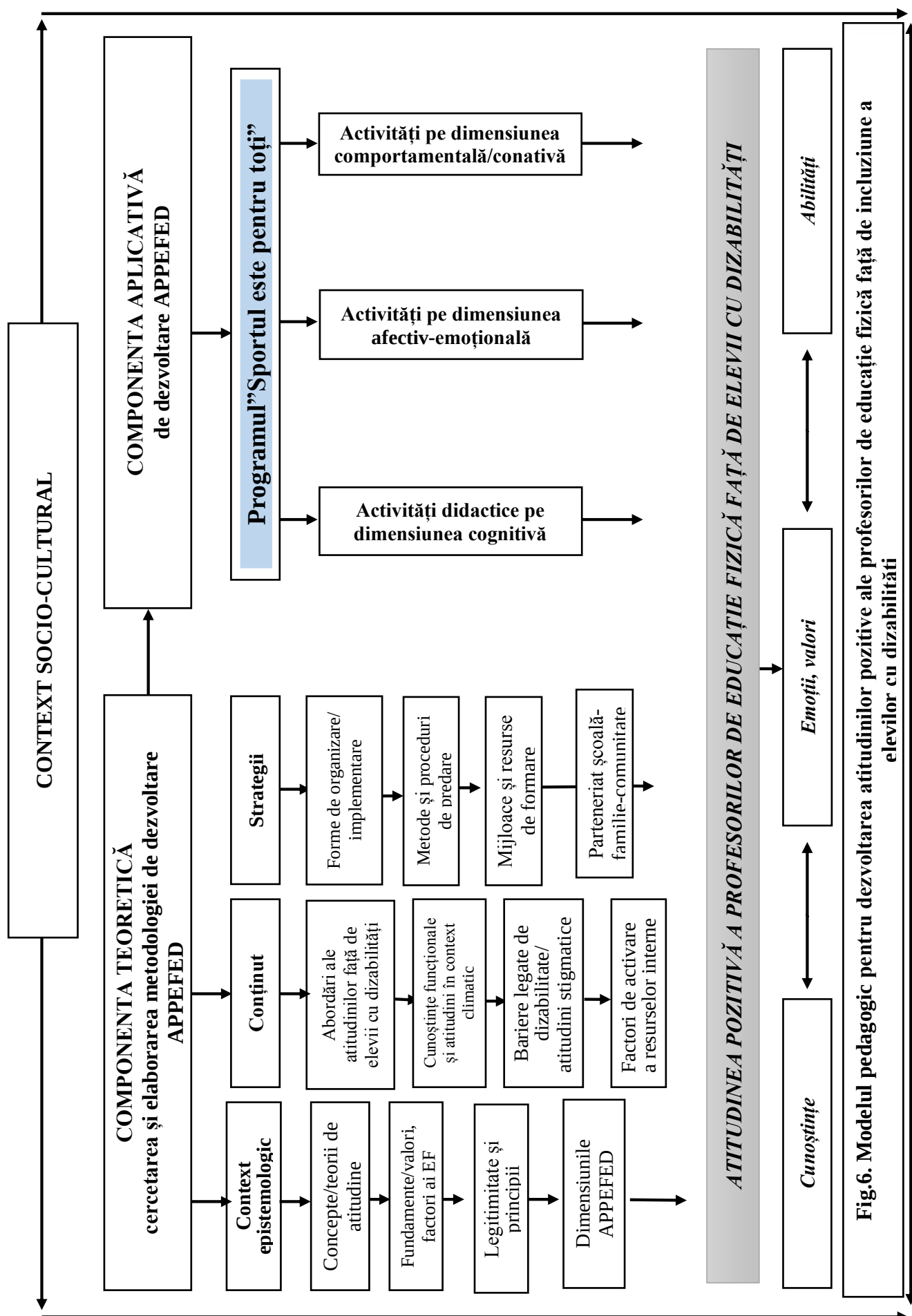

Fig.5. Modificarea atitudinii

Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale cadrelor didactice de EF față de incluziunea elevilor cu dizabilități este un document teoretic și metodologic și include în structura sa un sistem de valori interacționale, care fac parte din paradigma generală a unei mai bune pregătiri pentru viață a elevilor, în special, incluziunea elevilor cu dizabilități în sport/educație fizică cu elevi fără dizabilități.

Rezultatul Modelului pedagogic este de a crea cadrul de îmbunătățire a incluziunii elevilor cu dizabilități împreună cu cei fără dizabilități în lecțiile de educație fizică din școlile din sectorul arab din Israel, asigurând reducerea impactului negativ asupra acestora, creșterea incluziunii lor în scopuri personal, dezvoltarea socială și crearea unui mediu social incluziv.

Fundamentul cadrului conceptual al Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități s-a concentrat pe explorarea mai multor teorii și concepte: teoria comportamentului planificat (TPB) (Ajzen, I. [10]), teoria învățării sociale (Bandura, A. [15]), teoria învățării prin experiență (Kolb, D.[37]), conceptul de atitudine (Allport, G. [11]; Block, M. et al.[16], Callo, T. [2] etc.), fundamentele educației fizice și valorile sportului, expuse în Capitolul 1, subcapitol 1.3.

Modelul se bazează pe legitimitatea clasică a educației. Funcționalitatea Modelului se concentrează pe principiile educației incluzive, elaborate de UNESCO [53]: Incluziunea și calitatea sunt reciproce; Accesul și calitatea sunt legate și se consolidează reciproc; Calitatea și echitatea sunt esențiale pentru asigurarea educației incluzive; dar și pe principiile, propuse de noi:

- *abordare bazată pe drepturile omului*: tratarea tuturor persoanelor ca oameni buni, în ciuda dizabilităților lor;
- *abordare necategorică*: informarea privind toate tipurile de dizabilități ar trebui dezvoltată ca un nucleu comun, înainte de a se specializa în continuare într-una sau mai multe domenii specifice dizabilității;
- *complementaritate și mobilitate*: instruirea specializată în domeniul educației cu nevoi speciale care să conducă la calificări suplimentare ar trebui, în mod normal, să fie integrată sau precedată de instruire și experiență ca profesor obișnuit;
- *principiul (co)creării* profesorului și elevului în procesul de învățământ, activitatea interconectată, coordonată a profesorului și a elevului, în funcție de nevoile elevului;
- *abordarea egalității de gen*: tratamentul egal al fetelor și băieților, prevenirea hărțuirii sexuale și a abuzului sexual etc.

Componentele modelului se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu care, prin utilizarea diferitelor metode, forme, mijloace de învățare, are ca rezultat transformarea atitudinii profesorilor de educație fizică. Activitatea de învățare (dezvoltare) cu referire la incluziune trebuie să pornească de la un volum-suport de cunoștințe, care fiind selectat și corelat, va fundamenta instruirea ulterioară la un nivel superior, prin operaționalizarea cunoștințelor și dezvoltarea deprinderilor, modelării comportamentului specific, asigurându-se astfel dezvoltarea atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică față de elevii cu dizabilități și includerea acestora împreună cu copiii fără dizabilități în activități sportive/ de educație fizică.

În continuare, pe baza fundamentului general al *Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități* am stabilit componentele și prevederile de bază în interconectare și le-am prezentat într-o formă schematică (figura 6). Modelul pedagogic cuprinde două componente: componenta teoretică și cea aplicativă, care include elaborarea metodologiei de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități, programul formativ „Sportul este pentru toți” și metodologia de evaluare a rezultatelor obținute. Finalitatea: APPEFED - Atitudinea pozitivă a profesorilor de educație fizică față de elevii cu dizabilități

Modelul include mai multe componente interdependente, începând cu identificarea măsurilor conceptuale care stau în spatele atitudinilor tradiționale stigmatice ale profesorilor de EF, care pot fi adesea obligați de către noua politică a sistemului educațional incluziv, pentru prima dată, să facă față incluziunii elevilor cu dizabilități în clasele lor generale, trecând la obiectivele urgente de a crea o platformă care să permită schimbarea prin elaborarea unui plan atitudinal pentru creșterea participării elevilor cu dizabilități la lecțiile de EF. Modelul specifică instrumentele exacte care au fost identificate ca fiind cele mai adecvate drept furnizori de schimbare a atitudinii.

Concluzii: *Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități* oferă o abordare operativă care poate spori o schimbare semnificativă a atitudinilor inițial stigmatice ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități. Înțelegerile de mai sus ne-au condus la relevanța crucială a creării de oportunități educaționale pentru a extinde accesul la educație și pentru a recunoaște unii indicatori care sunt importanți pentru profesorii de educație fizică, care trebuie să facă față provocărilor incluziunii în timpul orelor.

Capitolul 3 Demersul experimental de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități reflectă toate etapele experimentului pedagogic. În prima parte, este prezentat diagnosticul atitudinilor profesorilor de educație fizică față de includerea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică.

Scopul cercetării experimentale este de a analiza și determina nivelul de manifestare a atitudinilor profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități și de a găsi practici eficiente pentru includerea acestora în activități de educație fizică.

În conformitate cu scopul cercetării, ne-am propus următoarele obiective:

1. Identificarea atitudinii profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în lecțiile de educație fizică
2. Examinarea complexității corelațiilor dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și variabilele de: participare la un curs academic, experiență în incluziune a elevilor cu dizabilități, gen, ani de experiență în muncă (în predare).
3. Validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități împreună cu elevii fără dizabilități pentru eficientizarea educației acestora, pe baza programului formativ „Sportul este pentru toți”.
4. Determinarea impactului Modelului menționat asupra motivației elevilor cu dizabilități de a participa la lecțiile/ activitățile de educație fizică și asupra atitudinilor cadrelor didactice implicate în proces.

La etapa experimentală inițială de constatare, 160 de profesori de educație fizică (68 femei și 92 bărbați) din diferite școli din regiunile Nazaret, Cana, Reina, Eilut, Ein-Mahel, Haifa și Mashhad au participat la chestionare. Ulterior, 90 de profesori de educație fizică au fost selectați aleatoriu pentru un experiment pedagogic formative, în baza atitudinilor negative față de elevii cu dizabilități, dezagregați pe gen și experiența în lucrul cu astfel de copii.

Așadar, pentru a genera o imagine a diferitor atitudini ale profesorilor de educație fizică față de copiii cu dizabilități în cadrul orelor lor în diferite școli din sectorul arab din Israel și pentru a desfășura o idee mai clară despre îmbunătățirea programelor metodologice eficiente pentru atitudinea profesorilor de educație fizică - spre includere, am propus următoarele ipoteze de lucru: va exista o diferență de atitudini față de elevii cu dizabilități între cadrele didactice: profesorii care au participat la un curs academic menit să crească conștientizarea propriei tendințe de discriminare și cei care nu au participat la un astfel de curs; profesorii care au experiență anterioară de predare a disciplinei de educație fizică elevilor cu dizabilități și cei care nu au; genul: profesori femei și bărbați; diferiți ani de predare.

Astfel, primul pas a constat în stabilirea factorilor/motivelor care îi determină pe elevi să părăsească lecția (figura 7).

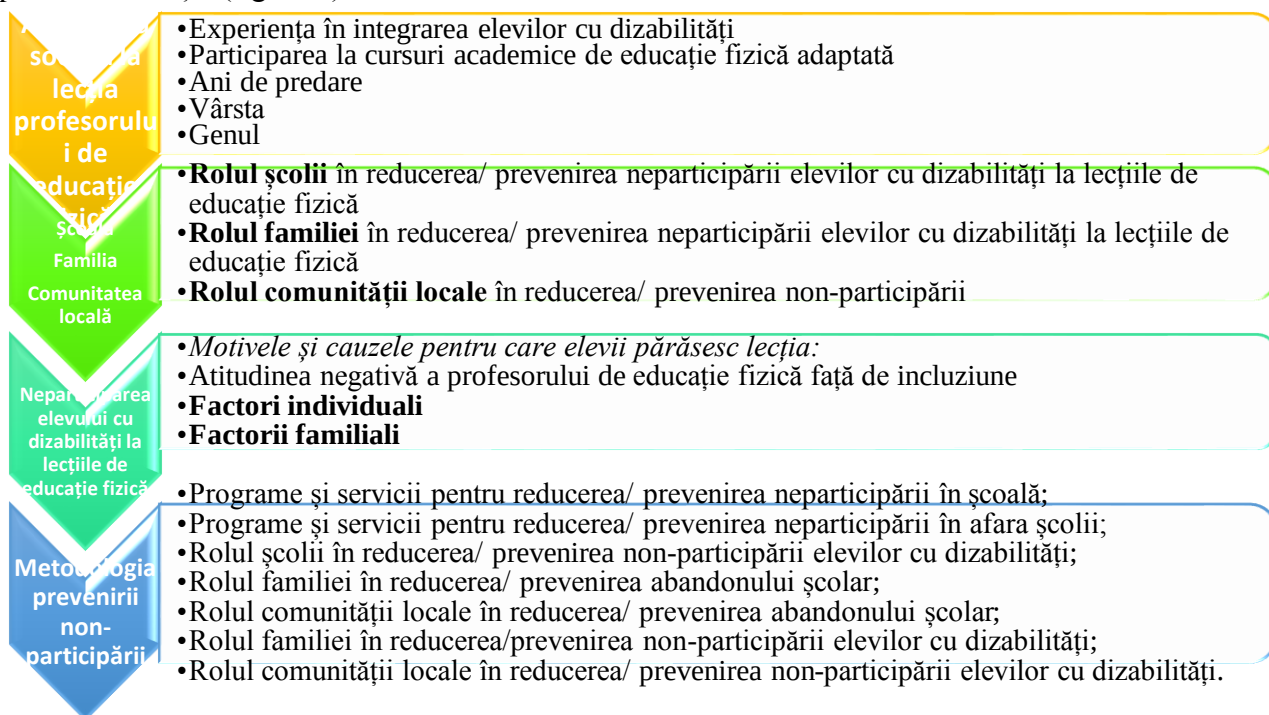

Fig.7. Factori/motive care îi determină pe elevi să părăsească lecția

Pentru a investiga atitudinile profesorilor față de elevii cu dizabilități, am folosit Chestionarul de atitudine (ATIPE) și Scala de întrebări demografice.

Decizia de a utiliza instrumentul social clasic de realizare a sondajelor a fost luată, deoarece poate facilita procesul de identificare a obstacolelor în integrarea diferitor populații - în cazul nostru, includerea copiilor cu dizabilități în cadre obișnuite. Abordarea a fost găsită potrivită pentru definirea atitudinilor subiecților și, așa cum se prevede în contextul nostru, este un numitor comun al tuturor convingerilor umane față de ceilalți sau față de fenomene sociale sau ca o opinie emoțional încărcată, care servește drept bază pentru o serie de comportamente față de un anumit fenomen social. Această definiție reflectă cele trei caracteristici principale (cognitivă, emoțională și comportamentală) ale atitudinii.

Pozițiile cadrelor didactice din școală sunt în mare măsură o reflectare a opiniei publice, astfel este interesant de analizat procesele care au loc în acest domeniu în ultimii ani în țară. În cercetarea noastră, acestea au fost folosite pentru culegerea de informații cu privire la aspectul principal al acestui studiu - identificarea factorilor și indicatorilor legați de atitudinile profesorilor legate de problematica includerii copiilor cu dizabilități în educația fizică. Datele adunate au fost cuantificabile și măsurabile și ne-au oferit o imagine mai clară a situației studiate. Această metodă ne-a ajutat să prezicem comportamentul profesorilor în diverse situații provocatoare și să examinăm corelațiile dintre variabilele și ipotezele determinate.

- Variabile dependente: atitudini față de copiii cu dizabilități la orele de educație fizică; motivele și cauzele părăsirii lecției de către elevi au fost clasificate: atitudine negativă a profesorului de educație fizică cu privire la incluziune.
- Variabile independente: atmosfera socială la lecția profesorului de EF, experiența în incluziunea elevilor cu dizabilități, participarea la un curs academic, anii de predare, genul.

Toate chestionarele au fost urmate de analiza de fiabilitate alfa Cronbach.

Semnificația termenilor: ATT Amenințare (Atitudinea față de dizabilități – ca problemă); ATT Provocare (Atitudinea față de dizabilități – ca provocare - oportunitate).

Rezultatele pot fi găsite în tabelul 1, 2, și figura 8.

Tabelul 1. Mediile și abaterile de la standard (AS) ale scorurilor la chestionar în funcție de gen

Variabile	Media (AS)		t	p	Interval de încredere	
	Bărbați	Femei			Înalt	Jos
<i>ATT amenințare</i>	2.00 (1.05)	1.36 (0.47)	-4.62	<.001	0.36	0.9
<i>ATT provocare</i>	2.77 (1.01)	3.22 (0.71)	-3.1	<.002	-0.72	-0.16

Tabelul 2. Medii, abateri de la standard (AS) și rezultatele testului t ale scorurilor la chestionar pentru profesorii care urmează cursuri de formare în incluziunea elevilor cu dizabilități

Variabile	Media (AS)		t	p	Interval de încredere	
	2 sau mai puțin	3 sau mai mult			Înalt	Jos
<i>ATT amenințare</i>	2.13 (1.02)	1.28 (0.47)	6.61	<0.001	0.59	1.1
<i>ATT provocare</i>	2.54 (0.93)	3.43 (0.64)	-6.93	<0.002	-1.14	-0.63

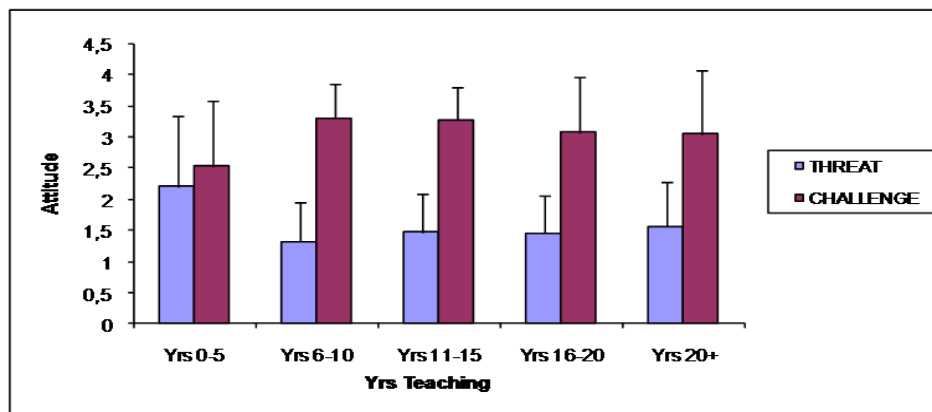

Fig. 8. Atitudinile participanților cu experiență de predare diferită față de elevii cu dizabilități

Experiență în integrarea elevilor cu dizabilități: impactul a fost evaluat prin intermediul testelor T între cei care au indicat că au experiență și cei care nu au (structurat pe tip de dizabilitate), prezentată în Tabelele 3, 4, 5.

Tabel 3. Medii, abateri standard (SD) și rezultatele testului t ale scorurilor la chestionar pentru profesorii cu experiență în integrarea elevilor cu DI

Variabile	Media (AS)		t	p	Interval de încredere	
	Nu	Da			Înalt	Jos
<i>ATT amenințare</i>	2.38 1.06)	1.34 (0.51)	8.36	<0.001	-0.79	1.28
<i>ATT provocare</i>	2.31 (0.93)	3.35 (0.66)	-8.28	<0.001	-1.29	-0.79

Tabel 4. Medii, abateri standard (SD) și rezultatele testului t ale scorurilor la chestionar la nivelul profesorilor cu experiență în integrarea elevilor cu DV

Variabile	Media (AS)		t	p	Interval de încredere	
	Nu	Da			Înalt	Jos
<i>ATT amenințare</i>	2.40 1.05)	1.36 (0.56)	8.45	<0.001	-0.82	1.32
<i>ATT provocare</i>	2.29 (0.92)	3.32 (0.71)	-7.81	<0.001	-1.28	-0.76
<i>SSSE-VI</i>	1.98 (0.96)	3.18 1.10)	-6.86	<0.001	-1.54	-0.85

Tabel 5. Medii, abateri standard (SD) și rezultatele testului t ale scorurilor la chestionar la nivelul profesorilor cu experiență în integrarea elevilor cu DF

Variabile	Media (AS)		t	p	Interval de încredere	
	Nu	Da			Înalt	Jos
<i>ATT amenințare</i>	2.20 (1.03)	1.31 (0.52)	6.97	<0.001	-0.63	1.34
<i>ATT provocare</i>	2.50 (0.93)	3.34 (0.73)	-6.16	<0.001	-1.07	-0.55

Rezultatele experimentului de constatare: Ipoteza noastră despre anii de predare a fost confirmată parțial. Profesorii cu experiență de la zero la cinci ani au prezentat o amenințare semnificativ mai mare și o provocare mai mică decât cei cu șase ani sau mai mult. În același timp, nu există diferențe semnificative cu referire la dezagregarea la fiecare 5 ani.

Ipoteza noastră despre diferențele de gen a fost susținută și confirmată de cercetările existente în domeniu. Profesorii și profesoarele s-au diferențiat prin intermediul scorurilor de atitudine: femeile au avut atitudini mai pozitive față de includerea elevilor cu dizabilități decât profesorii de gen masculin. Se poate presupune că profesorii care activează în contextul conservator al sectorului arab din Israel pot avea atitudini orientate spre gen ca în alte comunități conservatoare, așa cum au subliniat cercetările anterioare.

Participarea la un curs academic de educație fizică adaptată: profesorii din eșantionul nostru, care au urmat anterior cursuri academice referitoare la copiii cu dizabilități, au obținut o percepție îmbunătățită a practicii de incluziune; după instruire, acești profesori s-au diferențiat substanțial în atitudine, comparativ cu profesorii care nu au urmat un astfel de curs. Astfel, ipoteza noastră despre diferențele de atitudine față de elevii cu dizabilități între profesorii, care au participat la un curs academic menit să crească conștientizarea propriei tendințe de discriminare și cei care nu au făcut-o, a fost confirmată.

Familiarizarea anterioară și prezența unui elev cu dizabilități în clasă: ipoteza noastră despre impactul cunoștinței și experienței cu o persoană cu dizabilități asupra pregătirii de a include copiii cu dizabilități în orele de educație fizică a fost susținută. S-a constatat că profesorii, care au avut experiență cu elevii cu dizabilități, au acumulat scoruri de atitudine mai favorabile decât colegii lor fără o astfel de experiență. La fel, există diferențe în funcție de tipul de dizabilitate.

A doua parte a capitolului cuprinde Programul formativ „Sportul este pentru toți”, care reprezintă o componentă de bază a Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de elevii cu dizabilități și validarea acestuia.

Reiterăm că Modelul presupune un set de interacțiuni semnificative între școală (profesori-elevi), comunitatea locală și familie. Aceste interacțiuni maximizează oportunitățile pentru elevii cu dizabilități de a primi o varietate de servicii într-un climat eficient și o atitudine pozitivă în timpul orelor de educație fizică de la profesorii respectivi.

Programul formativ „Sportul este pentru toți” a inclus 10 întâlniri, fiecare cu durata de 2 ore. Obiectivele programului au fost:

1. A spori aspectele educaționale ale tuturor profesorilor - educabili în ceea ce privește incluziunea, cum ar fi participarea la lecțiile de educație fizică, motivația, autoeficacitatea atât pentru profesori-elevi, cât și sentimentul de apartenență la școală;
2. A reduce factorii de risc, cum ar fi problemele de disciplină și implicarea violenței;
3. A reduce factorii sociali de risc, cum ar fi dezvoltarea unui sentiment de respingere socială.

Programul se bazează pe factorii asociați cu educația fizică adaptată, ceea ce înseamnă că profesorul trebuie să asigure o activitate pentru toți copiii. Psihologii sociali au fost demult interesați să înțeleagă condițiile în care atitudinile influențează comportamentele; astfel, un număr tot mai mare de cercetări a evidențiat importanța atitudinilor afective ca o cheie pentru corelarea diferitelor comportamente. Trebuie să înțelegem și să anticipăm comportamentele, ceea ce înseamnă că un comportament este determinat de intenții, care, la rândul lor, sunt determinate de atitudini, norme subiective și controlul comportamental perceput. Acești trei factori de bază reprezintă convingeri care pot sta la baza intervențiilor schimbării comportamentului. În școală, implicarea se reflectă în relațiile dintre elevi și profesorii lor. Elevii care sunt expuși riscului tind să aibă relații mai sărăcicioase la școală și, astfel, se simt adesea singuri. Programul a urmărit să schimbe acest set de circumstanțe prin instruirea profesorilor de educație fizică să devină mai conștienți de faptul că dețin un control semnificativ asupra multor aspecte importante ale vieții elevilor, în special relațiile.

Programul formativ „Sportul este pentru toți” a fost organizat ca o activitate nonformală care a abordat mai multe aspecte: Întâlnirea 1: Motivația pentru participarea la program; Întâlnirea 2-5: Conceptul de atitudine și rolul profesorului în procesul de incluziune; Întâlnirea 3 s-a concentrat pe experiența în integrarea elevilor cu dizabilități; Întâlnirea 4 s-a concentrat pe recunoașterea vocii elevilor; Întâlnirea 5 s-a focusat pe creșterea implementării echității elevilor și adulților în școli; Întâlnirile 6-8: Activitatea fizică adaptată (dimensiuni cognitive, afectiv-emoționale și comportamentale/conative); Întâlnirile 8-9 au fost concentrate pe obiectivele de programare; Întâlnirea 10: rezumat, evaluare. Toate activitățile au fost structurate în funcție de dimensiunile atitudinii: cognitivă, afectiv-emoțională și comportamentală. Implementarea programului formativ „Sportul este pentru toată lumea” a fost corelată cu alte componente ale modelului.

Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități, pe lângă strategiile menționate mai sus, inclus ca o componentă de bază a Programului formativ „Sportul este pentru toți”, **a fost validat** prin etapele de formare și control ale experimentului.

Eșantionul nostru este concentrat pe două grupuri majore de esență inițială similară: grupul de control și grupul experimental. Profesorii de educație fizică din sistemul de învățământ: 90 de profesori de educație fizică au fost selectați pe baza atitudinilor negative față de elevii cu dizabilități la etapa inițială (45 de femei și 45 de bărbați). Pentru validarea etapei formative, s-au folosit două grupe - constatările grupului experimental/ de intervenție, care a primit un plan specific pentru a reuși integrarea elevilor cu dizabilități (N=45, grup experimental), au fost comparate cu cele ale grupului care nu a primit nicio sesiune sau program (N=45, grup de control). Ulterior, din nou, am realizat interviuri cu elevii din cele două grupe și am văzut raportul și atitudinile profesorilor față de integrarea copiilor cu dizabilități.

Principalele constatări sunt prezentate mai jos. Am presupus că în urma intervenției experimentale bazate pe Modelul pedagogic specific, atitudinile profesorilor de educație fizică pot fi schimbate față de elevii cu dizabilități la orele de educație fizică. Pentru a evidenția influența asupra

eșantionului prin activitățile noastre experimentale, subiecții au fost retestat folosind același chestionar *Atitudinile față de includerea elevilor cu dizabilități și Chestionar demografic*. Am comparat datele obținute înainte și după intervenția experimentală (test și post-test). În acest caz, am folosit probe perechi ale testului *t* și o versiune neparametrică Wilcoxon a două probe înrudite.

Rezultatele comparative obținute de cadrele didactice din grupa experimentală în etapa de testare și etapa post-testare privind tendințele de atitudini pozitive sunt prezentate în Figura 9.

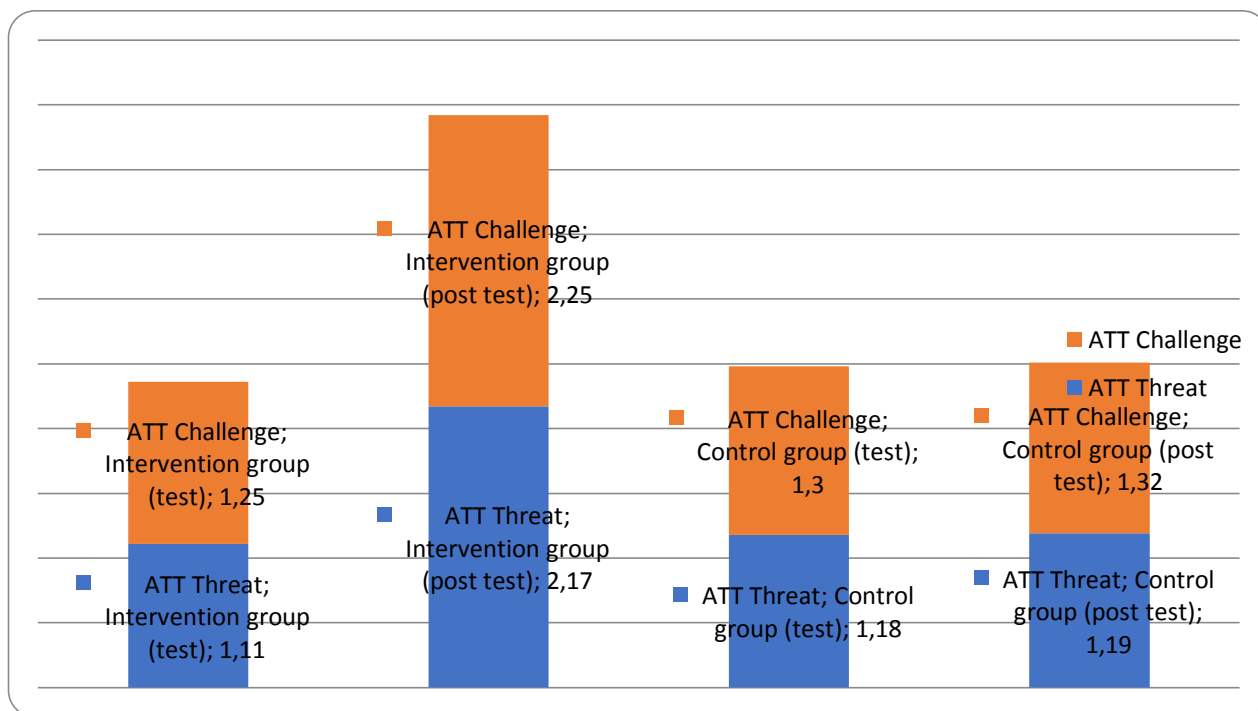

Fig. 9. Rezultatele comparative privind tendințele de atitudine la profesorii de educație fizică din grupurile de control și experimental înainte și după intervenția experimentală

Conform rezultatelor, există diferențe între mediile obținute de grupul experimental de profesori în etapa pre-testare și după intervenția experimentală în etapa post-testare.

Schimbările semnificative efectuate de grupul experimental de profesori se datorează optimizării generale a stărilor psiho-emoționale prin dezvoltarea abilităților de ascultare activă, prin recunoașterea importanței stimei de sine și a acceptării celorlalți, prin extinderea trăsăturilor de personalitate, prin dezvoltarea abilităților de comunicare și prin conștientizarea comportamentului tolerant față de copiii cu dizabilități.

Analiza în baza genului a arătat aceleași rezultate. Femeile și bărbații din grupa experimentală denotă diferențe între mediile obținute de grupul experimental de profesori în etapa pre-testare și după intervenția experimentală în etapa post-testare. În grupul de control, nu au fost identificate diferențe semnificative după intervenția experimentală.

Comparația dintre etapele pre-testare și post-testare pe baza experienței profesorilor de educație fizică în lucrul cu copiii cu dizabilități a arătat schimbări pozitive în comparația atitudinii lor cu grupul de control. În grupul experimental, atât profesorii cu experiență cât și fără experiență, și-au schimbat atitudinile față de educația fizică cu copiii cu dizabilități.

Schimbările semnificative efectuate de grupul experimental de profesori reprezintă o consecință a învățării capacității de a percepe situațiile din punctul de vedere al celorlalți; abilitățile de a comunica cu ceilalți; recunoașterea diferențelor dintre oameni și respectul pentru individualitatea fiecărui individ.

Detaliile experimentale legate de atitudinile profesorilor de educație fizică sunt prezentate în figurile 9, 10, 11 pe grupe: grupul de control versus grupul experimental, împărțit și pe categorii precum gen și experiență în lucrul cu copiii cu dizabilități, permițându-ne să constatăm schimbarea semnificativă realizată în lotul experimental la momentul 2 (etapa post-test).

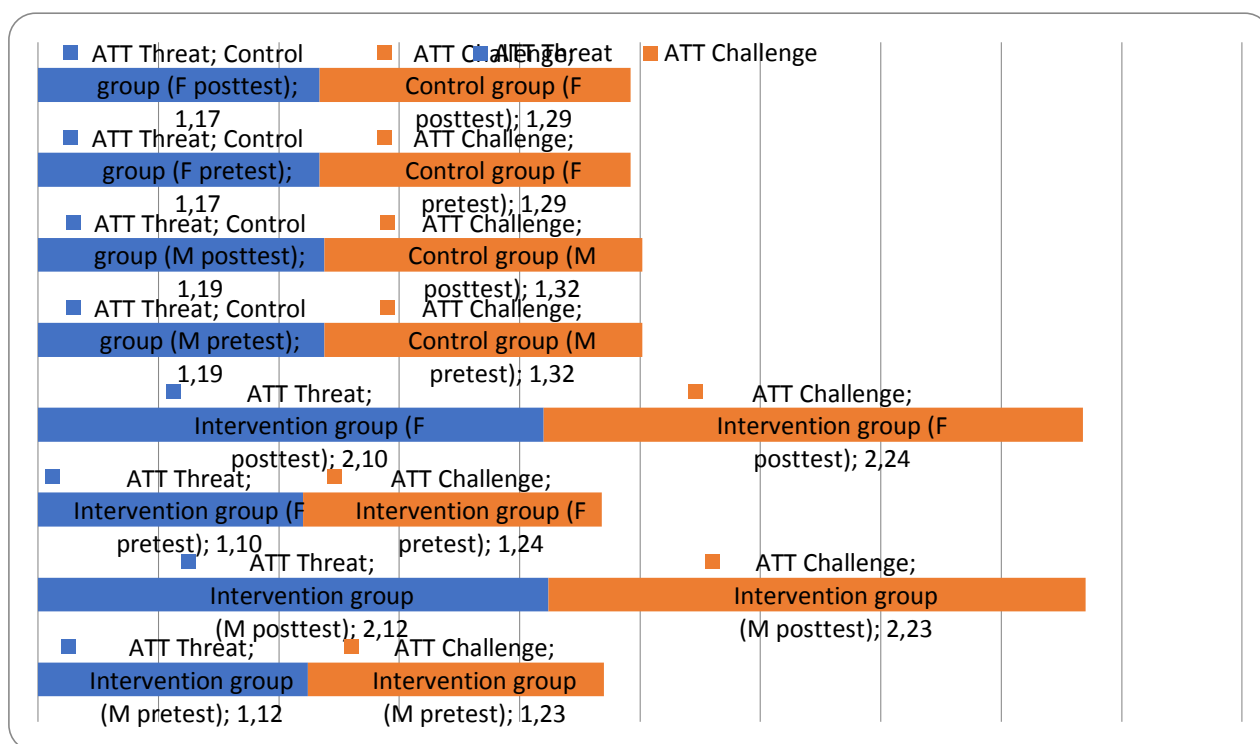

Fig. 10. Rezultatele comparative privind tendințele de atitudine la profesorii de educație fizică pe bază de gen în grupurile de control și experimentale înainte și după intervenția experimentală

Profesorii din grupa experimentală au participat la intervenția formativă, care s-a concentrat pe examinarea și modificarea atitudinilor stigmatice, abordează de această dată problema integrării ca pe o oportunitate de a face față unei provocări și nu doar unui risc, în timp ce, dimpotrivă, participanții grupului de control se referă în continuare la aceeași situație ca un risc. Majoritatea cadrelor didactice care au participat la programul formativ au descris sentimente de autoeficacitate mai mare și atitudini pozitive față de incluziune.

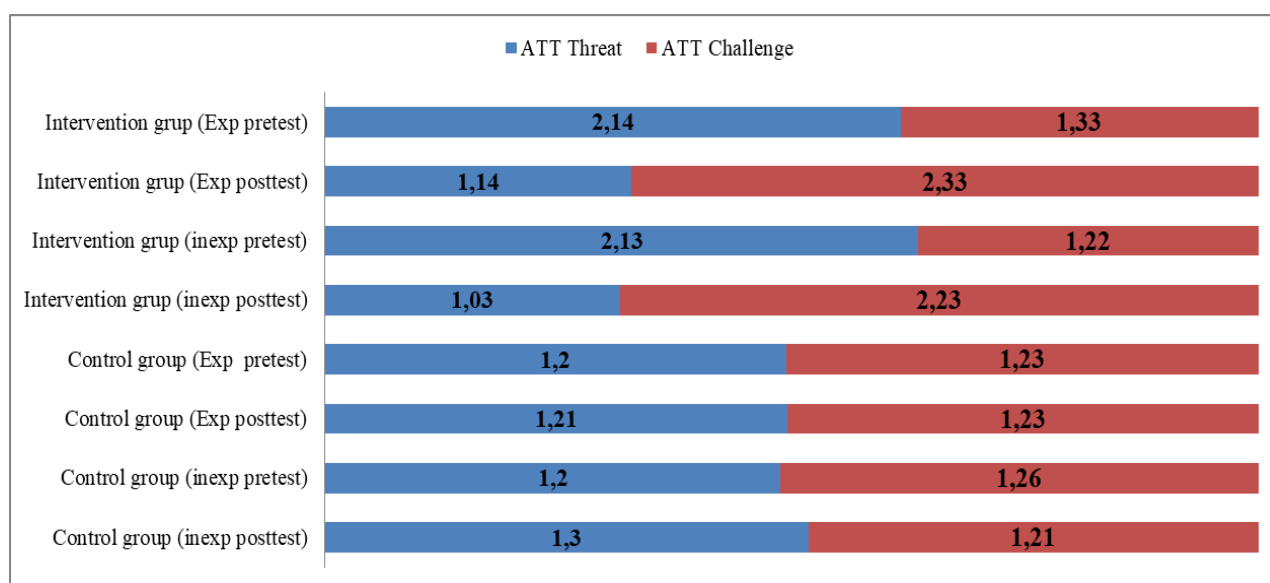

Fig. 11. Rezultatele comparative privind tendințele de atitudine la profesorii de educație fizică prin experiența în grupuri de control și experimentale înainte și după intervenția experimentală

Rezultatele pozitive ale cercetării au fost confirmate de rezultatele pozitive ale activităților adaptative ale profesorului de EF cu elevi cu diferite dizabilități – pre și post-testare: (tabelul 6).

**Tabelul 6. Rezultatele activităților de adaptare ale profesorului de educație fizică
– pre și post-testare**

	Pre-curs	Post-curs
Profesorii de educație fizică intraă la clasa lor deschiși spre adaptare (adallhon) pentru a include elevii cu dizabilități intelectuale (DI)	0,5	2,5
Profesori de educație fizică, care folosesc mingi mari și remarcabile pentru elevii cu deficiențe de vedere (DV)	1	3
Profesori de educație fizică, care folosesc mingi mari și remarcabile pentru elevii cu dizabilități fizice (DF)	1,5	4, 5

Notă specială: toți elevii cu dizabilități au fost asistați să ofere feedback cu privire la atitudinile profesorului de educație fizică (de exemplu, asistentul le-a notat răspunsurile).

S-a ajuns la concluzia că genul, participarea profesorilor de educație fizică la un curs academic, experiența profesorilor în includerea elevilor cu dizabilități au un impact semnificativ asupra incluziunii și pot fi expuși unei intervenții formative. Evaluarea nivelului acestor indicatori la ambele grupuri a evidențiat necesitatea unei intervenții care să-i îmbunătățească și a servit drept criteriu în elaborarea programului formativ, în alegerea problemelor abordate în timpul intervenției și, ulterior, în elaborarea și adaptarea strategiilor, formelor și metodelor educaționale.

Pe baza răspunsurilor elevilor, a fost completată Matricea de indicatori ai atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică în viziunea elevilor cu dizabilități (elaborată de noi), tabel 7.

**Tabelul 7. Matricea indicatorilor atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică
în viziunea elevilor cu dizabilități**

Nr.	Indicator	GE(nr)	GC(nr)
Dimensiunea cognitivă			
1	Știe cum să încurajeze copiii cu dizabilități să își asume aceleași riscuri ca și alți copii, astfel încât să poată câștiga.	34	10
2	Știe cum să-i învețe pe copiii cu diferite dizabilități să acceseze informații în moduri diferite.	37	22
3	Știe cum să stimuleze copiii să înțeleagă și să aprecieze diferențele celorlalți.	34	10
4	Știe cum să sprijine pe toți copiii să participe în mod egal la activități (ținând cont de posibilitățile lor).	35	10
5	Răspunde nevoilor individuale ale copilului (limbaj, gesturi, expresii faciale pentru copii).	33	15
Dimensiunea emoțională			
6	Recunoaște că fiecare copil poate contribui.	30	11
7	Recunoaște că fiecare copil este valoros.	32	11
8	El/ ea este prietenos, deschis și înțelegător.	38	32
9	Este flexibil la schimbare/ se adaptează la nevoile copiilor.	35	23
10	Modelează o comunicare bună, astfel încât copiii să învețe din ceea ce văd și aud.	34	18
Dimensiunea comportamentală (sau intenționată)			
11	Încurajează cooperarea la lecții a copiilor cu și fără dizabilități.	36	11
12	Încurajează munca în echipă.	39	19
13	Motivează copiii să vină împreună pentru a se sprijini reciproc.	40	32
14	Încurajează un mediu incluziv laudând copiii care spun că nu înțeleg sau cer ajutor sau mulțumind pentru că aceștia au cerut ajutorul și apoi oferă ajutor sau o explicație.	37	11
15	Oferă copiilor suficient timp pentru a înțelege despre ce se discută și pentru a-și formula răspunsurile.	34	12
16	Le permite copiilor să decidă ei unde să rămână și să participe la activități.	32	8

În tabelul 7, sunt prezentate rezultatele viziunii elevilor din grupa experimentală (a profesorilor din GE) (GE) și din grupa de control (a profesorilor din GC) (GC).

În baza răspunsurilor elevilor, concluzionăm progresul semnificativ: *a crescut atitudinea pozitivă a profesorilor de educație fizică în viziunea elevilor cu dizabilități din grupul experimental (GE)/cu cadrele didactice implicate în programul de formare. Am constatat schimbări semnificative în atitudinea profesorilor, acestea fiind structurate pe dimensiunile: cognitivă, emoțională, comportamentală, explorarea cunoștințelor, emoțiile și comportamentele profesorilor de educație fizică față de elevii cu dizabilități.*

Totodată, din aceste interviuri se deduce că, înainte de etapa formativă, unii elevi nu au avut atitudinile pozitive și satisfacția față de cum erau tratați de către unii profesori de educație fizică. De asemenea, putem înțelege că unii dintre profesorii de educație fizică recunosc importanța incluziunii copiilor cu dizabilități, dar au admis că nu au avut abilitățile și instrumentele pentru a face față dificultăților incluziunii și nu știau cum să includă cu succes copiii cu dizabilități. În ceea ce privește opinia administratorilor, aceștia recunosc importanța incluziunii și încearcă să ofere toate posibilitățile profesorilor, în special celor de educație fizică, pentru a integra acești copii în școală. Unii dintre părinți nu văd ca societatea să îi respecte pe acești copii și cred că este nevoie de un program special care să implice elevii cu dizabilități.

Totodată, menționăm că programul de intervenție, în pofida progreselor înregistrate, nu a obținut rezultate semnificative în prevenirea fenomenului de respingere față de elevii cu dizabilități la activitățile care ar putea avea loc în cadrul și în afara unor școli. Acest lucru poate fi explicat dintr-o perspectivă socială și psihopedagogică. În perioada experimentului am observat că în școlile în care cadrele didactice, implicate în program, au cooperat bine cu părinții și elevii fără dizabilități, precum și în serviciile specializate adresate elevilor cu dizabilități, elevii au demonstrat mai multă motivație de a se juca/ de a învăța împreună.

Din perspectivă psihopedagogică, presupunând că schimbarea atitudinilor stereotipe și transformarea lor în acțiuni concrete, este o misiune mai provocatoare și mai consumatoare de timp dincolo de aceea a creșterii conștientizării importanței incluziunii și chiar a reușitei în etapa primară de implementare în timpul lecțiilor de PE. Se poate susține că orice intervenție practică la nivel de comportament necesită o cooperare mai strânsă între familie, elevi aflați în situații de risc, psihologi, profesori și comunitate, necesitând un proces educațional complex și prelungit, a cărui implementare cu succes poate fi evaluată în perspectivă, în timp.

Concluzionăm că eficiența Modelului pedagogic, a activităților și a metodelor care vizează creșterea procesului de incluziune a elevilor cu dizabilități la orele de educație fizică, depinde de implicarea factorilor educaționali vizați: familie, școală (profesorii de educație fizică ca parte a acestora), comunitate și elevii înșiși. Relațiile stabilite între diferitele componente ale Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități, validate pe parcursul implementării, au influențat pozitiv intervenția și procesul formativ în ansamblu.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE

Analiza teoretică și experimentul pedagogic din cadrul cercetării noastre au permis determinarea și clarificarea bazei teoretico-metodologice a *Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități* în activitățile de educație fizică.

Analiza reperelor teoretice și interpretarea rezultatelor cercetării privind dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică a confirmat semnificația subiectului, prin realizarea scopului și obiectivelor, atestând valoarea sa teoretică și praxiologică, noutatea științifică.

Pe baza analizei, explicațiilor și a interpretării aspectelor teoretice, experiențiale, precum și a datelor obținute în cadrul experimentului pedagogic, putem concluziona următoarele:

1. Incluziunea elevilor cu dizabilități în școlile generale este un proces educațional esențial, recunoscut de mai multe documente internaționale. Atitudinile profesorilor cu privire la acest proces sunt considerate cruciale de către diferiți autori și acte normative. În baza standardelor internaționale și a revizuirii literaturii de specialitate, am dedus importanța strategiilor educaționale privind îmbunătățirea atitudinii profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, ținând cont de nevoile specifice ale fetelor și băieților, dar și de contextul sociocultural, educațional, familial etc.
2. Urmărind evoluția tendințelor științifice privind atitudinile cadrelor didactice față de incluziunea elevilor cu dizabilități, s-a întreprins analiza abordărilor pedagogice, psihologice, sociologice și psihopedagogice. Problema studiată a permis **determinarea esenței conceptelor de bază:** *atitudinile profesorului față de incluziune, dimensiunile atitudinilor (subcapitolul 1.1.) mediul incluziv al școlii, incluziune, educație incluzivă, în raport cu educația fizică (subcapitolul 1.2).* Au fost consolidate definițiile privind educația incluzivă și cultura incluzivă. Am propus și definițiile noastre ale *atitudinii pozitive (C.1, p.35); cultura incluzivă a școlii (C.1, p.40);* definiția exhaustivă a *educației incluzive dintr-o perspectivă largă și restrânsă (C.1, p.49).* În cadrul cercetării, au fost explorate conceptele de incluziune în sistemul educațional și conexiunile dintre incluziune și educația fizică (subcapitolul 1.3). Mai mult, au fost specificate *fundamentele sociale, pedagogice și fiziologice ale educației fizice incluzive (subcapitolul 1.3.).*
3. **Semnificația teoretică a cercetării** noastre este asigurată de contribuția la dezvoltarea conceptelor și teoriilor incluziunii în raport cu educația fizică; identificarea factorilor și indicatorilor educației incluzive în relație cu disciplina de educație fizică; contribuția la teoria educației prin explorarea conceptului de educație fizică incluzivă bazat pe fundamente sociale, pedagogice și psihologice; contribuția la schimbarea paradigmei tradiționale conform căreia sportul este un subiect neimportant pentru elevii cu dizabilități, pentru a-l aborda ca un element cheie pentru implementarea incluziunii în lecțiile de educație fizică; analiza diferitelor programe de atitudini ale profesorilor de educație fizică, sisteme și facilități alternative pentru elevii cu dizabilități pentru a reduce riscul respingerii acestora.
4. *Conceptul de dezvoltare a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități* (subcapitolul 2.1) a fost elaborat de către autoare. Conceptul include următoarele componente: analiza privind incluziunea sectorului educației fizice din Israel; adaptări pentru elevii cu dizabilități în cadrul orelor de educație fizică; și o recapitulare a determinantilor socioculturali ai atitudinii profesorilor față de elevii cu dizabilități. Conceptul a servit drept cadru teoretic și praxiologic pentru includerea elevilor cu dizabilități în lecțiile de educație fizică împreună cu elevii fără dizabilități.
5. Având în vedere importanța formării de specialitate a cadrelor didactice în educația incluzivă, au fost elaborate: *punctele pentru incluziune de succes (C.2, p.70), un set de principii a EI pentru profesori (C. 2, p. 84), conexiunile dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și strategiile psihopedagogice (C.2, p.85), modelul de diagnosticare pentru schimbarea atitudinilor stigmatizate: provocări vs. obiective și pași practici (C.2, p. 86), constructul de modificare a atitudinii (C.2, p.88), matricea de indicatori ai atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică în viziunea elevilor cu dizabilități (C.3, p.133).* Pentru formarea atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică a fost propus *noul rol de promovare al profesorului ca mediator/model în procesul integrativ al elevilor cu dizabilități (C.2, p.87).*
6. Pe baza cercetărilor anterioare și curente, afirmăm că rolul profesorului de educație fizică este de a menține o atmosferă vitală la orele de educație fizică care să cuprindă toți elevii, constituind un model viu pentru elevii săi fără dizabilități în procesul de a-i învăța să-i accepte pe alții și să fie toleranți față de diferențele lor. Prin explorarea *Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități (subcapitolul 2.3)* și implementarea *programului formativ „Sportul este pentru toți”* ((subcapitolul 3.2), profesorului de educație fizică i se asigură un instrument praxiologic de incluziune a fiecărui elev cu/fără dizabilități în orele sale. Implementarea programului formativ

„Sportul este pentru toți” (subcapitolul 3.2) oferă o practică de succes în mediul educațional și reprezintă premisa promovării valorilor respectului, sprijinului activ, încurajării elevilor cu dizabilități și formării culturii școlare incluzive.

7. Rezultatele cercetării experimentale (Capitolul 3) demonstrează schimbarea de atitudini față de dizabilitatea elevilor ca amenințare (problema) la abordarea ca provocare (oportunitate de dezvoltare) în implicarea acestora în activități de educație fizică; îmbunătățirea dorinței elevilor cu dizabilități de a participa la activități de educație fizică împreună cu elevii fără dizabilități.
8. Cercetarea contribuie la îmbogățirea cunoștințelor teoretice privind educația fizică incluzivă în școlile din sectorul arab din Israel, cu accent pe: conceptele de incluziune în sistemul educațional în corelație cu atitudinea profesorilor față de incluziunea copiilor cu dizabilități; complexitatea relațiilor dintre atitudinile profesorilor de educație fizică și dintre variabilele de: participare la un curs universitar, experiența în integrarea elevilor cu dizabilități, gen, ani de experiență în muncă.
9. **Originalitatea și noutatea științifică a cercetării** constă în: examinarea tendințelor schimbătoare privind atitudinile profesorilor de educație fizică față de includerea elevilor cu dizabilități în lecțiile lor obișnuite la nivel istoric și conceptual; actualizarea conceptelor de incluziune, mediu școlar incluziv, atitudini pozitive ale profesorilor de educație fizică; contribuirea la schimbarea paradigmei tradiționale conform căreia sportul nu este o disciplină importantă pentru elevii cu dizabilități în favoarea abordării ca element-cheie de incluziune la orele de educație fizică; stabilirea unor indicatori de evaluare a atitudinilor profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile sportive; elaborarea, implementarea și validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de EF față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activități de educație fizică, în baza programului formativ „Sportul este pentru toți”.
10. **Problema științifică rezolvată în cercetare** constă în creșterea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile sportive și, ca urmare, creșterea motivației elevilor cu dizabilități de a participa la lecțiile de educație fizică împreună cu cei fără dizabilități prin: stabilirea contextului epistemologic și metodologic al formării profesorilor de educație fizică, pe baza relațiilor dintre atitudini și variabile: participare la un curs universitar specializat, experiență în incluziunea studenților cu dizabilități, gen, ani de experiență în muncă (în predare); explorarea factorilor predictivi ai atitudinilor profesorilor față de incluziunea elevilor cu dizabilități; adaptarea curriculumului și a activităților de educație fizică la nevoile specifice elevilor cu dizabilități, reducând prejudiciul adus acestora; dezvoltarea unor indicatori ai atitudinii pozitive a profesorilor de educație fizică în viziunea elevilor cu dizabilități; și prin demonstrarea experimentală a funcționalității Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale cadrelor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități, în baza programului formativ „Sportul este pentru toți”.
11. Astfel, **problema cercetării științifice** a fost soluționată prin conceperea, implementarea și validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități, care au contribuit la eficientizarea educației acestora, confirmată de participarea sporită a elevilor cu dizabilități, împreună cu elevii fără dizabilități, la lecțiile de educație fizică din sectorul arab al școlilor din Israel, asigurând reducerea impactului negativ asupra elevilor cu dizabilități, îmbunătățirea incluziunii acestora pentru dezvoltarea personală și socială și crearea unui mediu incluziv.

Această cercetare este un instrument științific-metodologic valoros pentru profesorii de educație fizică, administrația școlii, personalul special de incluziune în activitatea lor educațională și managerială, precum și pentru părinți și reprezentanții comunității.

RECOMANDĂRI

Pentru factorii de decizie:

- Să fie luate în considerare trăsăturile unice și nevoile speciale ale elevilor și să fie adaptate condițiile de mediu pentru a include acești elevi.
- Planificarea programului educațional curent a activității fizice adaptate (APA) trebuie să fie oferită tuturor profesorilor de educație fizică. Pentru atingerea acestui scop, sunt recomandate pregătirea adaptărilor reale și a practicilor de abilitare aplicate cazurilor reale în timpul cursului, precum și sesiuni de practică bine-organizate în care pot fi aplicate practici adaptate de predare și oferirea sprijinului.
- Includerea unui program specific în sistemul de învățământ, elaborându-l afectiv față de copiii cu dizabilități în mai multe domenii/zone din școală.

Pentru adaptările mediului fizic:

- Să fie luate în considerare condițiile fizice necesare pentru o atmosferă plăcută și confortabilă. Clasa ar trebui să fie cu adaptare specială pentru elevii cu dizabilități și amenajată în așa fel încât să creeze o stare de confort și apartenență în rândul elevilor.
- Să fie furnizate spațiul și echipamentul necesar lecțiilor pentru a ajuta profesorul să includă toți elevii.

Pentru concepatorii de curriculum:

- În baza cercetărilor noastre, este util să avem un curs unic pe tema proceselor de incluziune a elevilor cu nevoi speciale, ci și să îl includem în materialul didactic al cursurilor obișnuite din Colegiile de Educație Fizică. Normativitatea materialelor de învățare despre incluziune contribuie la reducerea sentimentului de amenințare cu care se pot confrunta profesorii atunci când ajung într-un punct în care trebuie să integreze elevii cu dizabilități ca parte a curriculum-ului școlar.
- Să fie elaborat un nou plan de predare în educația fizică, care să ia în considerare elevii cu nevoi speciale, diferențele dintre elevi și obiectivele individuale.

Pentru managerii școlari:

- Încurajarea prezenței regulate la lecții și reducerea absențelor pentru elevii cu dizabilități, precum și recompensarea elevului cu puține întârzieri și absențe cu un premiu al clasei și un premiu școlar.
- Încurajarea educației fizice și creșterea importanței acesteia pentru toți elevii, și recompensarea clasei cu mai multă participare la activitățile de recreație.
- Implicarea părinților – pentru a menține un contact sistematic cu părinții sau persoane de încredere ale acestor elevi.
- Încurajarea părinților să contacteze profesorul clasei și profesorii de discipline oricând, pentru orice motiv relevant. Profesorii de la clasă trebuie să contacteze părinții, în special în contexte pozitive, cum ar fi progresul elevului sau îmbunătățirea comportamentului, pentru a le spori atât motivația, cât și imaginea de sine.

Pentru profesorii de educație fizică:

- Elaborarea unui profil detaliat al profesorilor de educație fizică „sensibili la incluziune” pentru a reuși să integreze copiii cu dizabilități în clasele lor și în activitățile sportive.
- Asigurarea elevului și profesorului cu o politică educațională clară, cu privire la instrucțiuni „cum să procedeze” și „cum să nu procedeze” pentru copiii cu diverse dizabilități.
- Promovarea resurselor didactice care furnizează cunoștințe, precum și soluții specifice pentru studii de caz sau profiluri, folosind toate metodele justificate pentru a împuternici gândirea critică asupra situațiilor din viața reală, inclusiv a copiilor cu abilități și dizabilități variate în cadrul clasei.

- Sporirea cantității de instruire dirijată pentru contexte de tip incluziune, crescând astfel încrederea în rezultatele pozitive ale practicilor aplicate.
- Includerea simulărilor și a altor agenți de sensibilizare în cursurile introductive ale profesorilor, pentru contestarea convingerii normative.
- Insistăm să se organizeze întâlniri regulate între viitorii profesori de educație fizică și copiii cu dizabilități, pentru a crește sentimentul de încredere al profesorilor în capacitatea lor de a preda eficient acestor elevi. Pentru ca aceste întâlniri să fie benefice, este necesară monitorizarea lor de către alți profesori care au cunoștințe și experiență.
- Realizarea unor prezentări facilitate de către tinerii cu dizabilități, pentru a explica despre corpul lor și modul în care aceștia se confruntă cu dizabilitățile sale, sunt un alt mijloc de pregătire pentru integrare; ar trebui folosit pentru a avansa atât procesele de incluziune, cât și de integrare.

Limite ale cercetării: cercetarea a evidențiat, de asemenea, unele limitări, precum testarea insuficientă a impactului indicatorului de vârstă asupra incluziunii elevilor cu dizabilități; conștientizarea scăzută a factorilor de protecție împotriva respingerii potențiale și a includerii altor minorități, cum ar fi Bedouin sau Druze; implicarea insuficientă a altor părți interesate în crearea unui mediu incluziv la nivelul societății. Totodată, cercetarea deschide o nouă „ușă” pentru investigarea diferitelor aspecte ale incluziunii persoanelor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, bazate pe intersecționalitate.

Perspective de cercetare: pe lângă profesorii de educație fizică care pot funcționa ca agenți relevanți de schimbare în sistemul școlar, cu condiția să aibă atitudini favorabile integrării, care să înțeleagă beneficiile pe termen lung și să posede resurse de adaptare, așa cum sugerează cercetarea actuală, se recomandă revizuirea culturii întregului sistemului și impunerea implementării schimbării atitudinii oriunde este nevoie, pentru ca politica de integrare să nu fie doar declarată, ci și valorificată cu succes. După elaborarea tabloului sistemic atitudinal, este sugerat să urmeze testarea legăturilor dintre incluziunea elevilor cu dizabilități și atitudinile profesorilor la alte discipline, pe lângă educația fizică. Prin urmare, sunt necesare cercetări care ar putea dezvolta/sprijini programe de prevenire a respingerii/ marginalizării persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități.

BIBLIOGRAFIE

În limba română

1. BUCUN, N., VRABIE, S. Atitudinea cadrelor didactice față de incluziunea elevilor cu autism în școală. In: *Univers Pedagogic*, 2017, nr. 4(56), pp. 66-76. ISSN 1811-5470.
2. CALLO T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p. ISBN 978-9975-74-340-2
3. CARA, A. *Implementarea educației incluzive în Republica Moldova: Studiu de politici publice*. Chișinău: Lexon-Prim, 2015. 60 p. ISBN 978-9975-3030-4-0.
4. *Educație incluzivă: Unitate de curs* / Balan V., et al. – Ed. rev. și compl. – Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. «Bons Offices»). 308 p. ISBN 978-9975-87- 298-0
5. MALCOCI, L., CHISTRUGA-SINCHEVIC, I. *Incluziunea elevilor cu CES în școlile din comunitate*. Studiu sociologic, Chișinău, 2015, 56 p. https://aliantacf.md/wp-content/uploads/2018/07/APSCF_incluziunea-copiilor-CES-2015.pdf
6. RACU, A., POPOVICI, D.V., DANIL, A. *Educația incluzivă. Ghid pentru cadrele didactice și manageriale*. Chișinău: "Tipografia Centrală", 2009. 150 p.
7. RUSNAC, V. Implementarea educației incluzive în Republica Moldova: provocări, realizări și viziuni. In: *Asistența complexă a copiilor cu cerințe educaționale speciale în mediul educațional incluziv*. Materialele conferinței științifice internaționale. Chișinău, UPS "Ion Creangă". 2020, pp.8-18. ISBN 978-9975-46-480-2.
8. TIMUȘ, A. Atitudinea cadrelor didactice față de integrarea copiilor cu deficiențe mintale și de auz In: *Asistența complexă a copiilor cu cerințe educaționale speciale în mediul educațional incluziv*. Materialele conferinței științifice internaționale. Chișinău, UPS "Ion Creangă". 2020, pp.244-257. ISBN 978-9975-46-480-2.

În limba engleză

9. *A Guide for ensuring inclusion and equity in education*. UNESCO. Assistant Director-General for Education, 2010-2018 (Qian Tang). 2017, 46p. ISBN 978-92-3-100222-9 (print/pdf).
10. AJZEN, I. From intentions to actions: A theory of planned behavior. In. Kuhl, J. et al. *Actions Control From Cognition to Behavior*. Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 1985, pp.11-39. DOI: 10.1007/978-3-642-69746-3_2
11. ALLPORT, G. "Attitudes," in *A Handbook of Social Psychology*, ed. C. Murchison. Worcester, MA: Clark University Press, 1935, p. 789–844.
12. AZORÍN, C., and AINSCOW, M.. "Guiding Schools on Their Journey Towards Inclusion." *International Journal of Inclusive Education*, 2020, 24 (1), pp. 58–76. ISSN: 1360-3116 (Print)
13. AVISSAR, G. Inclusive education in Israel from a curriculum perspective: an exploratory study. In: *European Journal of Special Needs Education*. 2011, iFirst article, p.1-15. DOI:[10.1080/08856257.2011.613602](https://doi.org/10.1080/08856257.2011.613602)
14. AVRAMIDIS, E., NORWICH, B. Teachers' attitudes towards integration/inclusion: a review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*. 2002;17(2):129–47. pp.201-211 doi: 10.1080/08856250210129056.
15. BANDURA, A. "Social Learning Theory" (PDF). General Learning Corporation. Archived from the original (PDF) on 24 October 2013. Retrieved 25 December 2013.
16. BLOCK, M.E. *A Teacher's Guide to Including Students with Disabilities in General Physical Education*. Baltimore:Paul H.BrookesPublishingCo. 2007, 448p. ISBN-9-781-5576-6835-6
17. de BOER, A, PIJL, SJ, MINNAERT, A. Regular primary school teachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*. 2011;15(3):331–53. doi: 10.1080/13603110903030089
18. BOUKHARI, H. Invisible victims: working with mothers of children with learning disabilities. In L. Abu-Habib(Ed). *Gender and disability: Women's experiences in the Middle East*. London, 1997. pp.36-77.

<https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/121184/bk-gender-disability-middle-east-010197-en.pdf?sequence=5>

19. BOURSIER, C.&KAHRS, N. Inclusion in sports, In: H.Van Coppenolle, J,-C.De Potter, A. Van Peteghem, S.Djobova &K.Wijns(Eds) *Inclusion and integration through adapted physical activity: end report of the Thematic Network Educational and social Integration of persons with a Disability through Adapted physical Activity*, available. 2003, pp.8-28. Print
20. CORBIN, C.B. Physical activity for everyone: What every physical educator should know about promoting lifelong physical activity. *Journal of Teaching in Physical Education*. 2002.p128-144. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.21.2.128>
21. **DANIEL-SHAMA, E.**, Forming teachers' positive attitudes towards students with disabilities. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Chişinău: CEP USM, nr.11, 2020, p. 28-32. ISSN 1857-2103.
22. **DANIEL-SHAMA, E.**, General overview of the physical education in Israel. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Chişinău: CEP USM, nr.9 (159), 2022, pp. 104-107. ISSN 1857-2103
23. **DANIEL-SHAMA, E.**, Forming inclusive education environment for children with disabilities in Israel. In: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, USM, 10-11 noiembrie 2020, pp. 202-205 CZU: 376(569.4)
24. *Desk Review for Developing Measures on Discriminatory Attitudes and Social Norms towards Children with Disabilities in Europe and Central Asia region*, 2018. UNICEF, 2019, 51 p. <https://www.unicef.org/eca/media/13391/file>
25. FAISON-HODGE, J., & PORRETTA, D.L. Physical Activity Levels of Students With Mental Retardation and Students Without Disabilities. In: *Adapted Physical Activity Quarterly*, 2004, 21, p.139-152. DOI:[10.1123/apaq.21.2.139](https://doi.org/10.1123/apaq.21.2.139)
26. FEIGIN, N., TALMOR, R.&ERLICH, I. *Causes for abrasion in physical education teachers in classes integration children with special needs: final research report* (Netanya, Israel, Zinman College for physical Education and Sport Sciences). 2002. Print
27. FLORIAN, V., KATZ, S., The impact of cultural, ethnic, and national variables on attitudes towards the disabled in Israel: A review In: *International Journal of Intercultural Relations*, Volume 7, Issue 2, 1983, pp. 167-179. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(83\)90019-6](https://doi.org/10.1016/0147-1767(83)90019-6)
28. FLORIAN, V., *Attitudes towards people with a disability – comparison between Jewish and Arab youth in Israel*. 1990. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(83\)90019-6](https://doi.org/10.1016/0147-1767(83)90019-6) https://www.kshalem.org.il/uploads/pdf/article_1587_1550921145.pdf
29. *Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all*. Global Education Monitoring Report Team. UNESCO, 2020, 502 p. ISBN 978-92-3-100388-2
30. GOODWIN, D.L.& WATKINSON, E.J. Inclusive Physical Education From the Perspective of Students With Physical Disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 2000, 17, pp.144-160.
31. GOMPEL, T. Special education in Israel towards the 21st century: where did we come from and where are we aiming? *Special Education and Rehabilitation*, 1999, 14(2), pp. 82-71 <https://www.nitzan-israel.org.il/media/408916/Special-Education-in-Israel.pdf>
32. HUTZLER, Y., ZAMIR, G.& FLIESS-DOUER, O. Inclusion children with physical disabilities in physical education: facilitators and limiting factors. *Issues in Special Education and Rehabilitation*, 2004, 19(1), pp.33-58. doi: 10.1123/apaq.19.3.300.
33. HUTZLER, Y., **DANIEL-SHAMA, E.** Attitudes and Self-Efficacy of Arabic-speaking Physical Education Teachers in Israel toward Including Children with Disabilities. *International Journal of Social Science Studies*, September 2017. 5(10):28 DOI: 10.11114/ijsss.v5i10.2668

34. *Initial Report Concerning the implementation of the Convention on the rights of persons with disabilities*. State of Israel, Ministry of Justice, Reply to List of Issues in relation to Israel's Initial Report. Presented to the UN CRPD Committee, 2022. 90 p. [cited 21.02.2020] Available:
https://www.gov.il/BlobFolder/reports/crpd_explained_text_and_guides/en/sitedocs_human_rights_convention_crp2022_appendix.pdf
35. *Inclusive teaching: Preparing all teachers to teach all students*. Policy paper 43. UNESCO, 2020, 16p. ED/GEM/MRT/2020/PP/43
36. INCE, S. Preschool teacher candidates' attitudes and concerns about inclusive education taking into consideration whether they took special courses or not at university. *International Journal of Early Childhood Education and Research*, 2012, 1(3), 1–19. <http://ijecer.net/pfi-depo/v1n3/seyda.pdf>
37. KOLB, D. *Experiential Learning: experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1984. Print
38. KUDLACEK, M. Components of attitudes toward inclusion of students with physical disabilities in Physical Education in the revised "ATIPDPE-R" instrument/scale for prospective Czech educators. In: "*Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*", 2007, 37(1), pp. 13-18. ISSN 1212-1185 (Print); ISSN 1213-8312 (On-line)
39. LAHAD, M., SCHACHAM, M., AYALON, O. *The "Basic PH" Model of Coping and Resiliency. Theory, Research and Cross-Cultural Application*. Jessica Kingsley Pub., London & Philadelphia, 2012, 288p. Print
40. LEYSER, Y, KIRK, R. Evaluating Inclusion: an examination of parent views and factors influencing their perspectives. *International Journal of Disability, Development and Education*. 2004; 51(3): pp.271–285. Doi: 10.1080/1034912042000259233
41. LIFSHITZ, H., GLAUBMAN, R. & ISSAWI, R. Attitudes toward inclusion: the case of Israeli and Palestinian regular and special education teachers. *European Journal of Special Needs Education*, 2004, 19, p.171-190 DOI:[10.1080/08856250410001678478](https://doi.org/10.1080/08856250410001678478)
42. MANGOPE, B., MANNATHOKO, M.C., KUYINI, A.B. Pre-service physical education teachers and inclusive education: attitudes, concerns and perceived skill needs in *International Journal of Special Education*, Vol 28, No: 3. 2013, p.82-92 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1024424.pdf>
43. MORLEY, D., BAILEY, R., TAN, J., & COOKE, B. Inclusive physical Education: Teachers' views of including pupils with Special Educational Needs and/or disabilities in general physical Education. *European Education Review*, vol II (I), 2005, p.84-107. <https://doi.org/10.1177/1356336X0504982>
44. OBRUSNIKOVA, I. Physical Educators' Beliefs about Teaching Children with Disabilities. In: *Percept Mot Skills*. 2008 Apr;106(2):637-44. Doi: 10.2466/pms.106.2.637-644
45. Organization for Economic Cooperation and Development [OECD]. *Students with disabilities, learning difficulties and disadvantages: Statistics and indicators*. Paris: OECD Publishing; 2005, 154 p. ISBN 92-64-00980-9 –pp.23-30
46. REID, G. Defining adapted physical activity. In Steadward, R., Wheeler, D. & Watkinson E. (Eds.), *Adapted Physical Activity*, 2003, pp. 11-25. Edmonton, AB: University of Alberta Press.
47. RIZZO, T.L. & VISPOEL, W.P. Changing Attitudes about Teaching Students with Handicaps In: *Adapted Physical. Activity Quarterly*. Volume 9: Issue 1. 1992, pp. 319-327. DOI: <https://doi.org/10.1123/apaq.9.1.54>
48. SAVOLAINEN, H., ENGELBRECHT, P., NEL M., MALINEN, P. Understanding teachers' attitudes and self-efficacy in inclusive education: implications for pre-service and in-service

- teacher education. *European Journal of Special Needs Education*. 2012; 27(1):51–68. Doi: 10.1080/08856257.2011.613603
49. SCHLEICHER, A. *Teaching and Learning International Survey*. TALIS2018. Insights and Interpretations. © OECD 2020, 73 p. ISSN 9789264805972 (PDF)
 50. SHARMA. U., FORLIN C., LOREMAN T., EARLE C. Pre-service teachers' attitudes, concerns and sentiments about inclusive education: an international comparison of the novice pre-service teachers. *International Journal of Inclusive Education*. 2006; 21(2), pp.1-24. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ843609.pdf>
 51. TSAKIRIDOU, H., POLYZOPOULOU, K. Greek Teachers' Attitudes toward the Inclusion of Students with Special Educational Needs. *American Journal of Educational Research*. 2014; 2(4):208-218. doi:10.12691/education-2-4-6.
 52. TRIPP, A., FRENCE, R. & SHERRILL, C. Contact theory and attitudes of children in physical education programs toward peers with disability. *Adapted Physical Quarterly*. 1995, pp.323-332. DOI:10.1123/APAQ.12.4.323
 53. UNESCO, *Policy Guidelines on Inclusion in Education*, 2009 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000177849>
 54. UNESCO. *The SALAMANCA Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Paris: UNESCO; 1994. 50 p. ED.94/WS/18
 55. *UN Convention on the Rights of the Child* (1989) [cited 21.02.2020] Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
 56. *UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (2006) [cited 21.02.2020] Available: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
 57. VAZ, SH., WILSON, N., FALKMER, M., SIM, A., SCOTT, M., CORDIER, R., FALKMER, R. Factors Associated with Primary School Teachers' Attitudes Towards the Inclusion of Students with Disabilities. *PLoS ONE* 10(8): e0137002. Published: August 28, 2015; pp132-144. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0137002>
 58. WALKER, Th. J., "Attitudes and Inclusion: An Examination of Teachers' Attitudes Toward Including Students with Disabilities" Dissertations. 2012, Paper 401. 109p. [cited 21.02.2020] Available at: http://ecommons.luc.edu/luc_diss/401
 59. WEISEL, A., DROR, O. School climate, sense of efficacy and Israeli teachers' attitudes toward inclusion of students with special needs. *Education, Citizenship and Social Justice*. 2006; 1(2); pp.157–74. doi:10.1177/1746197906064677
 60. *Welcoming diversity in the learning environment: teachers' handbook for inclusive education*. UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia and the Pacific/Person as author: Kaplan, Ian, Bista, Min Bahadur. 2022, 198p. ISBN 978-92-9223-692-2
- Internet surse:**
61. <https://academic.oup.com/heapro/article/21/3/238/559289/Contextualizing-salutogenesis-and-Antonovsky-in>
 62. *Inclusive School Physical Education and Physical Activity* [cited 21.05.2018] https://www.cdc.gov/healthyschools/physicalactivity/inclusion_pepa.htm
 63. Watson, S. *Physical Education Adaptations for Students with Disabilities*, 2019 [cited 28.02.2020] <https://www.thoughtco.com/physical-education-for-students-with-disabilities-3111349>
 64. *People with Disabilities in Israel 2021: Facts and Figures*. Publish Date: 26.06.2022 https://www.gov.il/en/Departments/General/pwd_israel_2021_statistics
 65. *The Israel Physical Activity Report Card for Children and Adolescents*, 2022 [cited 2.10.2022] <https://www.activehealthykids.org/wp-content/uploads/2022/11/Israel-report-card-short-form-2022.pdf>

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE THESIS SHAMA Einas

2. Articole în diferite reviste științifice:

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil, cu indicarea categoriei:

Categoria A

1. DANIEL-SHAMA, E. (coaut.), HUTZLER, Y. *Attitudes and Self-Efficacy of Arabic-speaking Physical Education Teachers in Israel toward Including Children with Disabilities*. In: *International Journal of Social Science Studies* 5(10):28, September 2017. DOI: 10.11114/ijss.v5i10.2668, **2,18 c.a.**

https://www.researchgate.net/publication/320023059_Attitudes_and_Self-Efficacy_of_Arabic-speaking_Physical_Education_Teachers_in_Israel_toward_Including_Children_with_Disabilities

Categoria B

1. DANIEL-SHAMA, E. *Forming teachers' positive attitudes towards students with disabilities*. În: STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, Seria Științe ale Educației, nr.11, 2020, p.28-32, Chișinău: CEP USM, ISSN 1857-2103, ISSN 2345-1025, **0,57 c.a.**
<https://educational.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/01/5.-p.-28-32-1.pdf>
2. DANIEL-SHAMA, E. *Theoretical aspects of the physical education teachers' attitudes towards students with disabilities*. În: STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, Seria Științe ale Educației, nr.5(155), 2022, p.124-129, Chișinău: CEP USM, ISSN 1857-2103, ISSN 2345-1025, **0,52 c.a.**
<https://educational.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/06/21.-p.124-129.pdf>
3. DANIEL-SHAMA, E. *General overview of the physical education in Israel*. În: STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE, Seria Științe ale Educației, nr.9(159), 2022, p.104-107, Chișinău: CEP USM, ISSN 1857-2103, ISSN 2345-1025, **0,40 c.a.**
<https://educational.studiamsu.md/wp-content/uploads/2022/12/14.p.104-107.pdf>
4. DANIEL-SHAMA, E. *The teacher's attitude towards students with sen from a socio-ecological perspective*. În: Revista de teorie și practică educațională "Didactica Pro...", Chișinău, Centrul Educațional PRO DIDACTICA: Casa editorial-poligrafică „Bons Offices” S.R.L., nr.4(140), 2023, p.9-11, ISSN 1810-6455, **0,38 c.a.**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8289390/>

3. Articole în culegeri științifice

3.2. culegeri de lucrări ale conferințelor internaționale (Republica Moldova)

1. DANIEL-SHAMA, E., BODRUG-LUNGU, V. *The socio-ecological framework of inclusion of students with sen in physical education activities*. In: Proceedings of CIEA 2023 The Sixth International Conference on Adult Education "Education for peace and sustainable development", November 9th-11th, 2023, Moldova State University, Chisinau (Republic of Moldova), **0,48 c.a.**, in press. <https://ciea.usm.md/>

4. Materiale/ teze la foruri științifice:

4.3. conferințe științifice naționale cu participare internațională:

1. DANIEL-SHAMA, E. *The conceptual context of attitudes of physical education teachers to students with disability*. În: Materialele Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională "Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului față de violență" 26 octombrie 2018, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Facultatea Psihologie și Psihopedagogie Specială, Catedra Psihologie. Chisinau, 2018, p118-126, **0,42 c.a.**
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/118-126_0.pdf
2. DANIEL-SHAMA, E. *Forming inclusive attitudes of physical education teachers in the arab sector schools Israel*. În: Rezumatele Conferinței Științifice cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 7-8 noiembrie, 2019, Institutul de Cercetare și Inovare a Universității de Stat din Moldova, Chișinău: CEP USM, 2019, p.131-134, ISBN 978-9975-149-50-1, **0,22 c.a.**
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/St_Sociale_Vol_1_2019.pdf
3. DANIEL-SHAMA, E. *Forming inclusive education environment for children with disabilities in Israel*. În: Rezumatele Conferinței Științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, 10-11 noiembrie, 2020, Institutul de cercetare și Inovare a Universității de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2020, p.202-205. ISBN: 978-9975-152-53-2; 978-9975-152-54-9, **0,25 c.a.**
https://cercetare.usm.md/wp-content/uploads/Stiinte_sociale_Vol.1.pdf

ADNOTARE

SHAMA Einas, Dezvoltarea atitudinii pozitive față de incluziunea copiilor cu dizabilități la profesorii de educație fizică, teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2024

Structura tezei: Adnotări, acronime, Introducere, 3 capitole, 160 pagini text de bază, 20 tabele, 21 figuri, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie (208 titluri), 6 anexe. Rezultatele obținute sunt reflectate în 9 publicații științifice.

Cuvinte cheie: atitudini pozitive, educație fizică, incluziune, elevi cu dizabilități, integrare, educație incluzivă, motivații, stereotip social, copii cu nevoi speciale.

Domeniul cercetării: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării: constă în elaborarea și validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activități de educație fizică pentru eficientizarea educației acestora.

Obiectivele cercetării: explorarea conceptului și dimensiunilor atitudinilor profesorilor față de incluziune; analiza evoluției și elucidarea conceptelor de incluziune în sistemul de învățământ și conexiunilor dintre incluziune și educația fizică (EF); elaborarea cadrului teoretic și praxiologic de includere a elevilor cu dizabilități în lecțiile de EF împreună cu elevii fără dizabilități; examinarea complexității corelațiilor dintre atitudinile profesorilor de EF și variabilele: participarea la un curs academic, experiența de lucru cu studenți cu dizabilități, genul; validarea Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de EF față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de EF pentru a le eficientiza educația.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării: au fost actualizate conceptele de incluziune, mediu școlar incluziv, atitudini pozitive ale profesorilor de educație fizică; a contribuit la schimbarea paradigmei tradiționale conform căreia sportul este un subiect neimportant pentru elevii cu dizabilități, pentru a-l aborda ca element cheie de includere în lecțiile de educație fizică; a fost validat *Modelul pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică* pentru eficientizarea educației acestora.

Rezultatele științifice obținute în cercetare: identificarea și validarea reperelor teoretice și metodologice ale Modelului pedagogic pentru dezvoltarea atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică față de incluziunea elevilor cu dizabilități în activitățile de educație fizică, pe baza programului formativ „Sportul este pentru toți”, care a contribuit la schimbarea atitudinii față de dizabilitatea elevilor ca problemă spre abordarea ca o provocare (oportunitate) în implicarea în activitățile de EF; îmbunătățirea motivației elevilor cu dizabilități de a participa la activități de EF împreună cu persoanele fără dizabilități.

Semnificația teoretică a cercetării: contribuție științifică la dezvoltarea conceptelor și teoriilor incluziunii în raport cu EF; identificarea factorilor și indicatorilor educației incluzive în relație cu EF; contribuții la dezvoltarea teoriei educației prin explorarea conceptului de educație fizică incluzivă bazată pe fundamente sociale, pedagogice și psihologice.

Valoarea practică a cercetării: strategiile, principiile și metodele de creștere a atitudinilor pozitive ale profesorilor de educație fizică și de îmbunătățire a procesului de incluziune pot servi drept stimulent pentru revizuirea politicilor educaționale de combatere a respingerii față de elevii cu dizabilități; componentele Modelului Pedagogic, în baza programului formativ „Sportul este pentru toți”, pot fi aplicate în elaborarea unui plan de sporire a incluziunii elevilor cu dizabilități la toate lecțiile de educație fizică în școlile din sectorul arab Israel.

Implementarea rezultatelor științifice: prin activități practice cu profesori și elevi din 120 de școli elementare din nordul Israelului.

ANNOTATION

SHAMA Einas, *Developing of positive attitudes of physical education teachers towards inclusion of children with disabilities*, PhD in education sciences, Chisinau, 2024

Thesis structure: Annotations, Acronyms, Introduction, 3 chapters, 160 pages of basic text, 20 tables, 21 figures, General conclusions and recommendations, Bibliography (208 titles), 6 appendices. The obtained results are published in 9 scientific publications.

Key-words: positive attitudes, physical education, inclusion, students with disabilities, integration, inclusive education, motivations, social stereotype, children with special needs.

The Field of Research: General Theory of Education.

The Goal of the research: consists of elaboration and validation of the Pedagogical Model for the development of the Physical Education Teachers' positive attitudes towards inclusion of students with disabilities in physical education activities to make their education more efficient.

The research objectives: to explore the concept and dimensions of teachers' attitudes to inclusion; to analyze the evolution and elucidate the concepts of inclusion in education system and connections between inclusion and physical education (PE); to elaborate a theoretical and praxiological framework of including students with disabilities in PE lessons together with nondisabled students; to examine the complexity of correlations between the PE teachers' attitudes and variables of: participation in an academic course, work experience with students with disabilities, gender; to validate the Pedagogical Model for the development of the Physical Education Teachers' positive attitudes towards inclusion of students with disabilities in PE activities to make their education more efficient.

Scientific novelty and originality of the research: the concepts of inclusion, inclusive school environment, and positive attitudes of physical education teachers were updated; contributing to changing the traditional paradigm that sport is an unimportant topic for students with disabilities to approach it as a key element of inclusion in PE lessons; the *Pedagogical Model for the development of the Physical Education Teachers' positive attitudes towards inclusion of students with disabilities* in physical education activities to make their education more efficient was validated.

The scientific results obtained in the research: identification and validation of the theoretical and methodological landmarks of the Pedagogical Model for the development of the Physical Education Teachers' positive attitudes towards inclusion of students with disabilities in physical education activities, based on the Formative program "Sport is for everyone", which contributed to changing the attitude towards students' disability as a problem to approach it as a challenge (opportunity) in the involvement in PE activities; improving the desire of students with disabilities to participate in PE activities together with non-disabled.

The theoretical significance of the research: the contribution to the development of the concepts and theories of inclusion in relation to PE; identification of factors and indicators of inclusive education in relation with PE; contributions to development of the theory of education by exploring the concept of inclusive physical education based on social, pedagogical and psychological foundations.

The practical value of the research: the strategies, principles and methods of increasing the PE teachers' positive attitudes and improving inclusion process may serve as incentive for reviewing education policies of fighting rejection towards students with disabilities; the components of the Pedagogical Model, based on formative program "Sport is for everyone", can be applied in developing a plan for increasing inclusion of disabled students in all PE class in the schools of Arab sector Israel.

Implementation of the scientific results: through practical activities with teachers and students from 120 elementary schools in northern Israel.

SHAMA EINAS

**DEZVOLTAREA ATITUDINII POZITIVE FAȚĂ DE
INCLUZIUNEA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI
LA PROFESORII DE EDUCAȚIE FIZICĂ**

Specialitatea 531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar: 21.02.2024

Hârtie offset. Tipar offset.

Coli de tipar: 2,2

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 50 ex.

Comanda nr. /2024

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str.A.Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009